

AKuFF Hírmondó

Arbeitskreis ungarndeutscher Familienforscher
Magyarországi Németek Családfakutató Egyesülete
German Family Tree Researchers' Society in Hungary

XVI. évfolyam, 40. szám

2020. május 25.

Tartalom

Következő találkozónk helyei és időpontjai	2
Rudolf Keszler: A pilisvörösvári Christoph Mamoser és Katharina Wick ősei	3
Petz Gábor: Türr István származása	10
Peller Gábor: Lunz őseim története	27
Kopp Kristóf: Bánáti őseim nyomában	38
Steinhauser Klára: Ismerjük meg elődeink küzdelmes életét	45
Ziegler Ágota: A Mirk familia	56
Sétáló Ferenc: Találkozás Habsburg Ottóval	68
Elnökségi tagjaink leszármazottai	70
Alapító tagunk, Müller József halálára	72
Gerhard R. Petersohn (1954-2020)	74
Ritka genealógiai esemény	76
Tagsági hírek	77
Képek a budakeszi találkozóról	78

Internetes oldalunk: www.akuff.org, ahol az AKuFF Hírmondó korábbi számai pdf formátumban olvashatóak

MINISZTERELNÖKSÉG
EGYHÁZI ÉS NEMZETISÉGI KAPCSOLATOKÉRT
FELELŐS ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Zrt.

A következő találkozók helyszínei és időpontjai

**A korona vírus okozta veszélyhelyzet miatt elhalasztott
tavaszi találkozó ősszel**

**2020. szeptember 12.
Németkér (Kier) (Tolna Megye)**

Májusfa Hosszúhetényben, 2019 – Fotó: Baranyai Éva

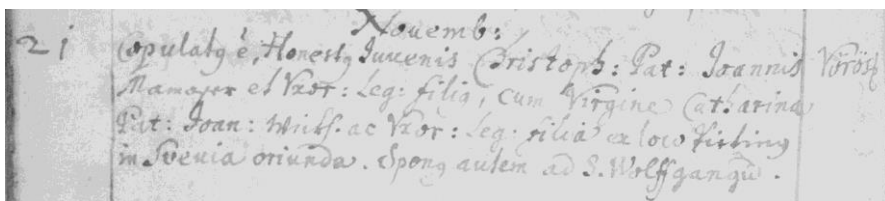
20 éves jubileumi találkozó

**2020. november 7.
Baja (Frankenstadt)**

Rudolf Keszler:

A pilisvörösvári Christoph MAMOSER és Katharina WICK ősei

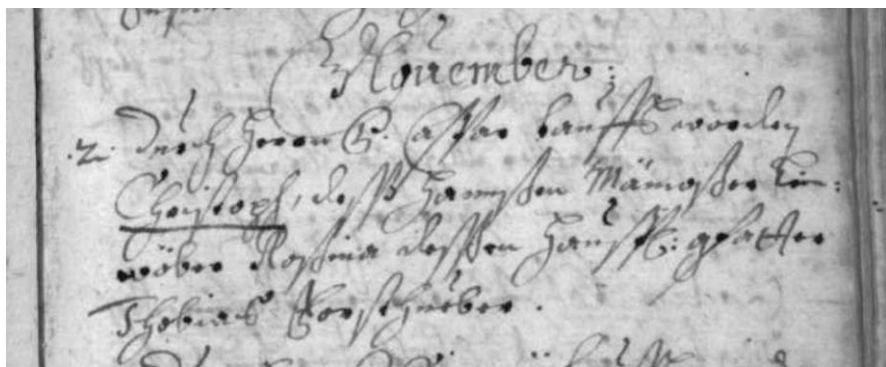
1722. november 22-én kötött házasságot **Christophorus MAMOSER** és **Catharina WICK** Pilisvörösváron. A vőlegény **St. Wolfgang**ból származott és apját Joannis **MAMOSER**-nek hívták. A feleség apja **Joannis WICKH** volt és egy olyan településről származott, melyet először „Pirting in Suevia-nak“ lehet kiolvasni. Bonomi professzor és Marlok plébános a nevet „Nürtingen“-nek értelmezték.

Szerencsére a FamilySearch-ön a pilisvörösvári anyakönyvek online elérhetők és az ember a saját számítógépén meg tudja tekinteni őket. A modern képfeldolgozás segítségével a szöveg pontosabb vizsgálata lehetővé vált. Még mindig nem voltam teljesen biztos benne, de úgy gondoltam, hogy a településnevet inkább „Firting in Suevia-nak“ olvasom. Hogy az igazi település miként lett meg, azzal majd később foglalkozom e cikkben.

De vegyük először is **Christoph MAMOSER** családját. A családnév később Pilisvörösváron megváltozott, **MOSER** let belőle. Nála egyértelműen ez volt olvasható „ad **S. Wolfgangem**“.

Itt a keresés viszonylag egyszerű volt. Bár csupán Bajorországban hat **St. Wolfgang** nevű település vagy településrész található és Ausztriában öt. De a legismertebb település természetesen a salzkammerguti **St. Wolfgang** (A-5360). A linzi püspökséghez tartozik és a <http://data.matricula-online.eu/de/> oldalon az anyakönyvek meg is tekinthetők. És igen rövid időn belül meg is lett **Christophorus MAMOSER**. 1675. november 2-án keresztelték az ottani **St. Wolfgang** plébániatemplomban, mely regényesen az azonos nevű tó partján fekszik. Keresztapja **Tobias FORSTHUBER**, szülei **Hans MAMOSER** és **Rosina BRANDNER** voltak.

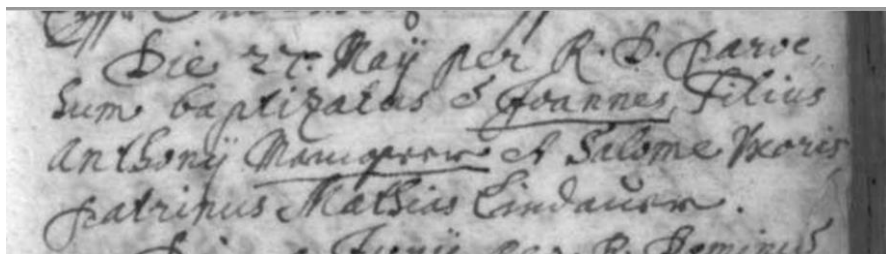

A szülők 1671. június 15-én kötöttek házasságot *St. Wolfgangban*, tanúik **Christoph HAMBS**, **Michael KNÄBL** és **Georg LEUTTNER** voltak. **Johann MAMOSER**-nek ez volt a második házassága. Két további fia született a házaspárnak, **Benedikt** ~ 1672. március 21-én és **Johann** ~1673. augusztus 29-én. Az anyja 1677. május 2-án meghalt.

Johann MAMOSER 1665. május 5-én *St. Wolfgangban* vette el első feleségét, **Margaretha N**-t. Tanúik **Christoph HAMBS** és **Balthasar SCHULER** voltak. Gyerekeik nem ismertek. **Margaretha N.** 1671. február 21-én halt meg *St. Wolfgangban*.

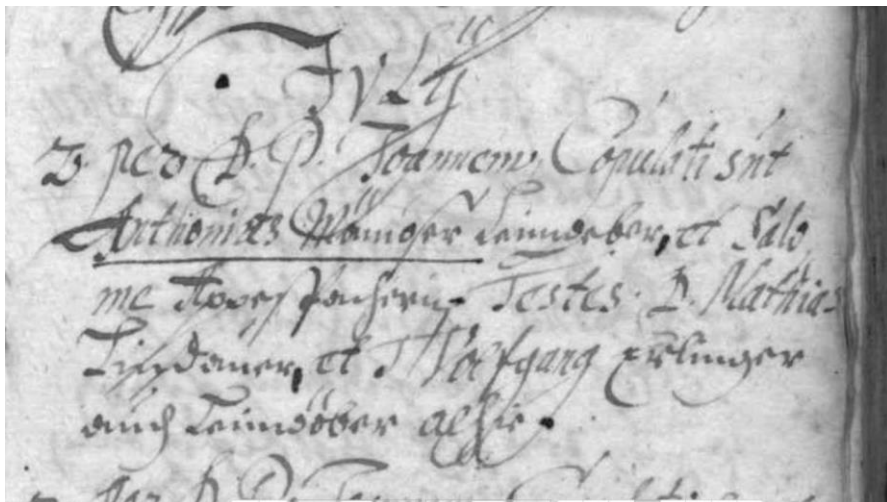
1679. január 31-én **Johann MAMOSER** harmadszor is megházasodott, *St. Wolfgangban* **Maria HASENKNOPF**-ot vezette oltár elé (Tanúik **Mathias FALKSTEINER** és **Johann KRUCH** voltak). A feleséget 1683. március 9-én temették el.

A mi **Johann MAMOSER**-ünket 1672. május 27-én *St. Wolfgangban* keresztelték **Anthon MAMOSERER** és **Salome APPENSBACHER** fiaként. Keresztapja **Mathias LINDAUER** volt.

Johann MAMOSERt 1687. április 29-én temették el **St. Gilgenben**, a szomszédos településen.

A szülei 1641. július 2-án kötöttek házasságot **St. Wolfgangban**: „**Anthonium MAMOSER** takács és **Salome APPENSBACHERIN**“. Tanúk voltak **Mathias LINDAUER** és **Wolfgang ERLINGER** „szintén helybeli takácsok“.

Öt további gyerekük volt:

Katharina	~ 1643. június 18.
Christopherus	~ 1644. augusztus 28.
Katharina	~ 1646. november 25.
Maria	~ 1647. május 13.
Matthias	~ 1649. július 5.

Anton MÄMOSER 1664. február 26-án halt meg **St. Wolfgangban**, felesége, **Salome** 1664. április 15-én követte őt.

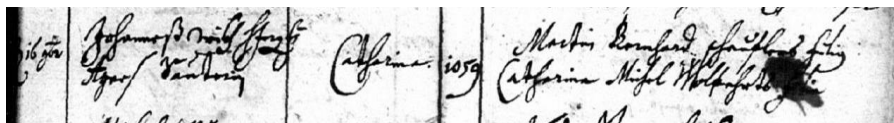
A technikai előrehaladásnak köszönhetően minden további nélkül meg lehetett találni a Pilisvörösvár-Pilisszentivan családkönyvben szereplő **Christoph MOSER (MAMOSER)** őseit.

Lényegesen nehezebben alakult Katharina **WICK** származása utáni kutatás, aki állítólag „Pirting in Suevia-ból“ érkezett. De újabb nyomot jelentett a településnév „Firting in Suevia-kénti“ értelmezése. Viszont ilyen település nem létezik. Ezzel elkezdődött a keresés, hogy egy olyan

települést találjunk, melynek a neve hasonlóan hangzik. Egyszer csak rábukkantam a **WÜRTINGEN** nevű településre, ami ma D-72813 **St. Johann (Württemberg)** település része **Reutlingen** körzetben. Mindazonáltal a régió evangélikus volt. „Nürnberg és Reutlingen voltak azok a szabad birodalmi városok a délnémet térségben, melyek 1530-ban elsőként írták alá **Augsburgban** a Confessio Augustana-t és ezzel megvallották Luther tanításait. Az Augsburgi Hitvallást az akkori polgármester **Jos Weiß** írta alá. **Lorenz Zyser (Zisar)** városi irnok és jogtanácsos 1579-ben írta alá **Reutlingen** város tanácsa részéről az 1577-es lutheri Formula Concordiae-t. Hosszú időn keresztül csak protestánsok számára volt lehetséges a városi polgár jogállása. A zsidókat az 1860-as éveig teljesen száműzték a városból. A katolikusokat mindenesetre cselédként tolerálták.“ (<https://de.wikipedia.org/wiki/Reutlingen>)

Az önkormányzatot kerestem meg telefonon, ahol azt javasolták, hogy egy szomszédos település, D-72800 **Eningen unter Achalm** evangélikus anyakönyveiben kutassak. Ezeket díjazás ellenében online meg lehet tekinteni a www.archion.de oldalon, mivel a würtिंगeni evangélikus anyakönyvben a mi **WICK**-jeinket nem találtam meg.

És valóban, az ottani anyakönyvben megleltem **Katharina WICK**-et. 1676. november 16-án az **Eningen unter Achalm**-i András templomban keresztelték. Apja „**Johanneß WICKH H(ans)Jerg's**“ volt, anyja „**Agnes Sauterin**“. Keresztszülők voltak „**Martin Bernhard Schauflers filius**“ és „**Catharina Michel Wolfahrts filia**“.

Egy további gyermeket, **Johann Georg WICK**-et, szintén ott kereszteltek 1680. szeptember 18-án.

Szüleiket **Johannes WICK**-et és **Agnes SAUTER**-t az evangélikus házassági anyakönyvben találjuk meg 1674. május 18-án. Nem eskették (copulieren), hanem csupán megáldották („eingesegnet“) őket. „**Johannest, Hanß Jerg WICK**ens fiát és **Agnest Georg Sauter** lányát megáldottam (...) május 18-án!“. Úgy tűnik, hogy háztartási alkalmazottak voltak Würtingenben.

17. Eösmg
 Johannes, Junckers wibler: Sohn und Sohn
 Georg Junckers Tochter und Junckers Tochter

Katharina WICK-nek volt még egy Georg nevű testvére, akit 1680. szeptember 18-án szintén az evangélikus András templomban kereszteltek.

Eningen unter Achalmban megtalálhatók a szülők keresztelési bejegyzései is. 1650. augusztus 11-én született Johannes „Hanß Georg WICKh“ és „Catharina Jägerin“ fiaként. Az anya családnevét utólag áthúzták és „Bauschinra“ cserélték. Keresztszülők voltak **Conrad Hummel** kovács és **Eva** (családneve olvashatatlan).

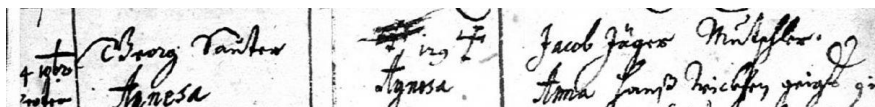
1650	ATAU GHS	PATRIATORUM	
JESUS	PERENTES	LIBER	PATRIUM
am 11. Aug. 1650. in die 11. Augusti 1650.	Junckers wibler Catharina Junckers	Johannes	Conrad Junckers Eva Junckers

A szülők 1633. november 13-án kötöttek házasságot *Eningen unter Achalmban*. És ez meg is magyarázza, hogy fent az állítólagos „Jäger“ családnevet miért húzták át. A menyasszony apjának foglalkozása vadász (németül Jäger) volt.

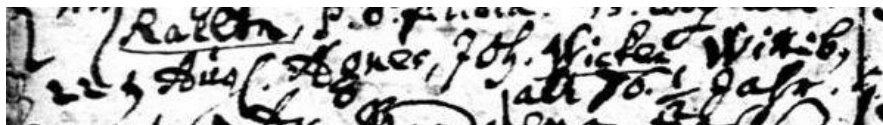
„November 13-án lakodalmat tartott **Hans Jerg WICKh**, elhunyt **Michel WICKhen** fia és **Catharina, Hans Bauschen** helyi vadász lánya“.

Am 13. Novembri Jaban fogott
 gehalten Hans Jerg Wickh Michel
 Wickhen sly Sohn und Catharina
 alt Hans Bauschen Jagers Tochter

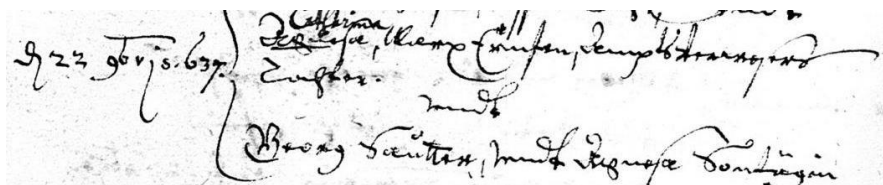
Bizonytalanság van **Agnes SAUTER**-nél, **Georg SAUTER** lányánál. Az egyetlen szóba jöhető keresztelési bejegyzés 1651. december 4-én volt, melyet kereszttel jelöltek meg. Voltaképpen ez azt jelenti, hogy a kereszttel gyerekkorában meghalt. Az életkorához azonban az 1727. augusztus 22-ei halálozás illik. Vagy tévedésből írták be a keresztet vagy pedig hiányzik az igazi **Agnes, Georg SAUTER** lányának bejegyzése a keresztelési anyakönyvből. Keresztszülők voltak „**Jacob Jäger, Mutschler**“, azaz pék és „**Anna Hanß WICKhens** (...)“.

Halálozási bejegyzése 1727. augusztus 22-én így szól: „22. Aug. **Agnes, Joh. WICKEN** özvegye 76 ½ éves“. Valójában ekkor 74 éves és 8 hónapos volt.

Ha tényleg ő **Agnes SAUTER**, akkor a szülei 1637. november 22-én házasodtak **Eningen unter Achalm**ban. A házassági anyakönyvben csak röviden jegyezték fel: „22. 9bris 637 **Georg Sautter** és **Agnesa Sontägin**“.

Bár **Eningen unter Achalm** anyakönyvei 1659-ig nyúlnak vissza, de a kézírások nagyon nehezen olvashatók és az adatok gyakran hiányosak. Volt sok névazonosság is, így nem kizárt a személyek összetévesztése. Ezért a korábbi generációk kutatása csupán spekuláció.

Az interneten keringenek az 1650. augusztus 11-én született **Johann** ősfái, melyek 1544-ig nyúlnak vissza. A fent felvázolt okok miatt azonban nem tudom ezeket az adatokat átvenni. „Összebarkácsolt“ benyomást keltenek.

Források:

- Pilisvörösvár plébánia római-katolikus anyakönyvei römisch-katholisches Pfarramt Pilisvörösvár, 1. kötet,
<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939J-XQ9K-WR?i=2&cat=249925>
- St. Wolfgang egyházközség római-katolikus anyakönyvei
Kereszteltek könyve 1 http://data.matricula-online.eu/de/oesterreich/oberoesterreich/oberoesterreich_st-Wolfgang/101%252F01/?pg=1
Kereszteltek könyve 2 http://data.matricula-online.eu/de/oesterreich/oberoesterreich/oberoesterreich_st-Wolfgang/101%252F02/?pg=1
Eskettek könyve 1 http://data.matricula-online.eu/de/oesterreich/oberoesterreich/oberoesterreich_st-Wolfgang/202%252F01/?pg=1
- Eningen unter Achalm evangélikus egyházközségének anyakönyve
Vegyes anyakönyv 1569-1648 1. kötet
https://www.archion.de/de/viewer/?no_cache=1&type=churchRegister&uid=110826&cHash=7451a201fe0a5c6350b31c3fb8b68a6b
- Eningen unter Achalm evangélikus egyházközségének anyakönyve
Vegyes anyakönyv 1646-1748 2. kötet
https://www.archion.de/de/viewer/?no_cache=1&type=churchRegister&uid=110829&cHash=9bb3fd8a601a90dce933cdd429ea1b9

Az AKuFF Hírmondó következő száma az őszi találkozóra jelenik meg.

Várjuk a bemutatkozó írásokat, a kutatási adatokat, az élménybeszámolókat

Dr. Petz Gábor:

Türr István származása

Baja város híres szülötte, **Türr István**, olasz királyi altábornagy, Garibaldi nemzetőrségének főfelügyelője, Nápoly kormányzója, II. Viktor Emánuel szárnysegédje, a társai által adományozott „rettenthetetlen magyar” jelzővel vonult be a történelembe. Szabadságharcos érdemei mellett számos vízgazdálkodási munka fűződik a nevéhez: átvette üzemeltetésre a Ferenc-csatornát, részt vett a Panama-csatorna nyomvonalát kijelölő expedícióban, engedélyt nyert a Korinthoszi-csatorna kiásására, megépítésére és üzemeltetésére. Nevét **Baján** a Duna-híd, kilátó, múzeum, középiskola, konferenciaterem, sportszarnok, Pápán gimnázium, több településen pedig utcanév – köztük pesti lakhelyén az egykori Kishíd utca – őrzi.

Türr fényképe Giuseppe Cesare Abba Storia dei Mille c. könyvéből

A **Türr** életével foglalkozó írások legtöbbje általában néhány szóval említi születését, szüleit, de ennél több információt nemigen adnak. Hiteles anyakönyvi adatokkal való összevetés híján azonban ezen irodalmi közlésekbe is pontatlanságok vegyültek. A digitális információáramlás korában ma már lényegesen könnyebb hozzáférni az anyakönyvi adatokhoz. Ezen eszközök segítségével, elsősorban a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár Matricula-Historia-online adatbázisának felhasználásával, azon belül is a **Baja**-belvárosi Plébánia anyakönyveinek kutatásával próbáltam feltérképezni **Türr István** származását, apai és anyai ági őseit. Ahol lábjegyzet nem jelzi, ott az ebből az adatbázisból kinyert

származástani adatokat közlöm, anyakönyvek alatt pedig a **Baja**-belvárosi Plébánia anyakönyveit értem.

1. Türr István és apai ági felmenői

Türr István születését illetően eltérő irodalmi adatokat találunk. Szinyei József: Magyar írók élete és munkái¹ című műve a születés dátumaként 1824. augusztus 10-ét közli. Borovszky Samu vármegyei monográfiája² a hónap és nap megjelölése nélkül szintén az 1824. évet említi. Életrajzírója, Gonda Béla³ és később Rapcsányi Jakab⁴ viszont 1825. augusztus 11-ét jelöli meg **Türr** születéseként. Ez utóbbi dátumot jegyzi a Magyar Életrajzi Lexikon⁵ és a Wikipédia magyar nyelvű szócikke⁶ is. Ugyanennek az internetes adatközlőnek az angol, olasz és francia⁷ nyelvű változatai azonban augusztus 10-ére teszik **Türr** születését.

Az anyakönyvi adatok szerint **Türr Istvánt** 1825. augusztus 11-én keresztelte meg a **Baja**-belvárosi templomban **Bartók Mátyás** káplán. Az anyakönyv a születésének napját nem tartalmazza. A kor szokásai szerint a keresztelés történhetett a születés napján azonnal, vagy a születést követő rövid időn, egy-két napon belül. **Türr** budapesti halálzási anyakönyvi bejegyzéséből csak életkora ismerhető meg, születésének dátuma nem. A keresztelési anyakönyv **Türr István** mindegyik testvérénél a keresztelés napján túl megjegyzi a születés napját is, vagy utal rá. Így tudható, hogy tíz testvéréből három közvetlenül a keresztelést megelőző napon született, hét pedig a keresztelés napján. Sajnálatos, hogy pont a később híressé vált gyermek keresztelésének évében nem tett említést az anyakönyvvezető a

---

¹ Szinyei József: Magyar írók élete és munkái (Budapest, 1891)

(<http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/t/t28633.htm>, letöltés: 2019. 10. 04.)

² Borovszky Samu (szerk.): Magyarország vármegyéi és városai, Bács-Bodrog vármegye II. (Budapest, 1909) (<http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0003/16.html>, letöltés: 2019. 10. 04.)

³ Gonda Béla: Türr tábornok (Budapest, 1925; hasonmás kiadás: Baja, 2008), 7. oldal.

⁴ Rapcsányi Jakab: Baja és Bács-Bodrog vármegye községei (Budapest, 1934), 305. oldal.

⁵ <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC15363/16124.htm> (letöltés: 2019. 10. 04.)

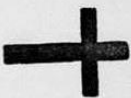
⁶ https://hu.wikipedia.org/wiki/Türr_István (letöltés: 2019. 10. 04.)

⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Istv%C3%A1n_T%C3%BCrr,

https://it.wikipedia.org/wiki/Stefano_Turr,

https://fr.wikipedia.org/wiki/Istv%C3%A1n_T%C3%BCrr (letöltés: 2020. 02. 10.)

születés idejéről. Mindenesetre az megállapítható, hogy a hívő katolikus szülők igyekeztek gyermekeiket azonnal keresztvíz alá tartani, többségüket rögtön még születésük napján.

A FERENCZ-CSATORNA RÉSZVÉNYTÁRSULAT mélyszégyes fájdalommal jelenti, hogy a társulat nagyérdemű alapítója és elnöke

TÜRR ISTVÁN

OLASZ KIR. ALTÁBORNAGY, AZ OLASZ KIRÁLY V. FÓHADSEGEDE, TÖBB OLASZ KIRÁLYI REND NAGYKERESZTES VITÉZE, A FRANCZIA BECSÜLETREND NAGYKERESZTSESE STB.

életének 84-dik évében, folyó évi május hó 3-án reggel 1 órakor jobblétre szendertült.

A megboldogultat, mint a társulat nagynevű megalapítóját s érdemdús elnökét mindnyájunk bánatos részvétele, hálas kegyelme és soha nem szűnő örök emlékezte kíséri sírjába.

Az elhunynak kihált tetemei folyó hó 5-én délután 3^{1/2} órakor fognak a **közlekedési muzeum épületében (Városliget, Hermina-út)** a róm. kath. egyház szertartása szerint beszzenelteni s a **kerpesti-úti temetőben** örök nyugalomra helyeztetni.

Az engesztelő szent miséelfozzat folyó hó 6-án délelőtt 11 órakor fog a belvárosi plébániatemplomban a Mindenhatónak bemutatani.

Budapest, 1908. május 3-án.

ÁLDÁS EMLÉKÉRE!

Entreprise des pompes funèbres : Károly-utca 5. (Télefon 9—91:)

Buechmann F. nyomás

Születésének napját **Türr István** feltehetően pontosan ismerhette. Elképzelhető, hogy hagyatékában fennmaradt olyan irat, amelyből az időpont megállapítható. Mivel Gonda Béla harmincnégy éven át szoros személyes kapcsolatban állt **Türr** tábornokkal⁸, szintén lehetett első kézből származó tudása a születés időpontjáról. Emiatt, és a szülők gyakorlatára való tekintettel elfogadhatónak tarthatjuk az 1825. augusztus 11-i születésnapot.

Mivel testvéreinél ismert a születés napja, így az alábbiakban azt közlöm, azonban a felmenőknél ilyen adat nem ismert, ezért a születés és a keresztelés fogalmát a továbbiakban szinonimaként használom, amelyen a keresztelés értendő.

A keresztelési anyakönyv szerint a gyermek szülei **Thier Jakab** és **Udvary Terézia** voltak. **Türr** családnevéről Gonda Béla a következőket írja: „*Nevüket abban az időben Thiernek írták, így van bejegyezve az anyakönyvbe s így van nevezve iskolai bizonyítványaiában is. A család azonban később az állítólag elnémetesített név helyett az eredeti Türr nevet használta.*”⁹

Dániel Anna: *Így élt Türr István* című ifjúsági népszerűsítő könyve szerint: „*alighanem magyar voltának hangoztatása miatt változtatta meg nevét*”.¹⁰

Már nem tudhatjuk, hogy akár maga **Türr**, akár későbbi életrajzírói miért tarthatták az egyébként magyar jelentéssel nem bíró **Türr** névalakot magyar származásra utalónak, vagy miért tarthatták a **Thier** formát elnémetesítettnek. Annyi bizonyos azonban, hogy a tábornok nagypja hivatali megbízatása kapcsán nevét **Thürr-Thür** alakban írta, apjának neve pedig gyermekei születésekor mintegy egyenlő arányban **Thiernek**, illetőleg **Thürnek** íratott.

A családnév a **Bajai** anyakönyvekben először 1737. augusztus 1-jén bukkan fel **Tír** alakban, **Tír János** és **Wolff Ágnes** szülők **Lőrinc** nevű fia megkereszteletésekor. A név – mint ahogyan az a német nevek esetében a magyar anyakönyvekben szinte törvényszerűnek számít – számtalan

---

⁸ Merk Zsuzsa – Rapcsányi László: Gonda Béla könyve Türr tábornokról, in: Gonda Béla: Türr tábornok (Budapest, 1925; hasonmás kiadás: Baja, 2008), 128. oldal.

⁹ Gonda Béla: Türr tábornok (Budapest, 1925; hasonmás kiadás: Baja, 2008), 7. oldal.

¹⁰ Dániel Anna: *Így élt Türr István* (<https://mek.oszk.hu/08400/08413/08413.htm#1>), letöltés: 2019. 10. 04.), 3. oldal.

hasonló alakban, különféle írásmóddal fordul elő. Ezek: **Tir, Tír, Thir, Thír, Dir, Tirr, Thirr, Tier, Thier, Dier, Tihr, Türr, Túrr, Thür, Thúr, Thürr**. Az ü-s változat először 1783-ban jelenik meg. Az általam vizsgált majd másfél évszázad alatt (1722-1866) néhány D kezdőbetűs esetet kivéve a családnévet szinte minden esetben T-vel kezdték. Az első száz évben elterjedtebb a **Tir-Thier** alak, az 1830-as éveket követően pedig felülkerekedik az ü-s írásmód: főként a **Thür** és **Türr** forma.

Az anyakönyvi adatok vizsgálatával tehát nem igazolható az a nézet, miszerint **Türr** tábornok születés kori nevét később szándékosan megváltoztatta, vagy egyáltalán változtatott volna rajta. Inkább az a kézenfekvő, hogy az ifjú- és felnőttkorában legelterjedtebb **Bajai** írásmódot használta saját maga is.

A név jelentését két úton közelíthetjük meg: a **Thier, Dier**¹¹ (= állat) név a német etimológia szerint a Wild (= vad, pl. őz, szarvas) szinonimája, ún. vadásznev. A **Dirr** név pedig a Dür, Dürre, Dörr (= aszott, sovány, vékony, szikár) tájszólási alakja.¹²

Türr István Mantovában, 1861. szeptember 11-én¹³ vette nőül **Bonaparte-Wyse Adelinát**, I. Napóleon francia császár öccsének, **Lucien Bonaparte** hercegnek unokáját. A tábornok 1908. május 3-án hunyt el Budapesten.¹⁴

Türr István szülei, **Thier Jakab** és **Udvary Terézia** 1814. szeptember 4-én kötöttek házasságot **Baján**, a belvárosi templomban. Életkorukat a bejegyzés nem tartalmazza, csak annyi tudható, hogy a vőlegény nőtlen ifjú, a menyasszony hajadon volt, azaz mindketten először kötöttek házasságot. **Thier Jakab** neve előtt a D. rövidítés a dominus = úr megszólításra utal, **Udvary Terézia** neve előtt a kiírt Domicella szó pedig úrleányt jelent. A dominus címzés általában a nemesi ranggal nem rendelkező, főként uradalmi tisztséget betöltők (tisztartó, számtartó, ispán, erdész, hajdú stb.) anyakönyvi jelzése volt. Az ekkor 29. életévében járó **Thier Jakab** esetében feltehetően valamilyen városi vagy más tisztégre

---

¹¹ A zöngés-zöngétlen szókezdő hangzóváltás nem szorul különösebb magyarázatra (vö.: Beck-Peck, Betz-Petz, Dobler-Tobler, Deutsch-Teutsch stb.)

¹² Hans Bahlow: Deutsches Namenlexikon (München, 1967) Dirr, Dörr, Dür, **Thier** címszavai.

¹³ Gonda Béla: **Türr** tábornok (Budapest, 1925; hasonmás kiadás: Baja, 2008), 108. oldal.

¹⁴ <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/570404#> (letöltés: 2020. 02. 24.)

utalhat. A menyasszony Domicella megjelölését minden bizonnyal apja után kapta. A házassági tanúk **Schmidt Adalbert** és az a **Hengl János** városi kántortanító volt, aki a híressé vált **Bajai Bartsch**-, **Bellosics**- és **Éber**-leszármazottak közös őse. E néhány apró adatból is érzékelhető a házaspár városi társadalomban betöltött szerepe.

Thür Jakabnak és **Udvary Teréziának** 18 év alatt 11 gyermeke született **Baján**:

- * 1816. 02. 22. **Borbála Zsuzsanna**
- * 1817. 10. 05. **Mária Terézia Zsuzsanna** [Irma]
- * 1818. 12. 25. **Ágnes Krisztina Zsuzsanna**, + 1824. 01. 13.
- * 1821. 11. 22. **Jakab Miklós**
- * 1823. 04. 19. **Adalbert József**, + 1829. 03. 01.
- * 1824. 04. 24. **György**, + 1828. 05. 26.
- * 1825. 08. 11. **István**
- * 1827. 08. 08. **Rozália**
- * 1829. 07. 18. **Magdolna** [Ilona]
- * 1832. 01. 06. **Adalbert** [Béla]
- * 1834. 05. 21. **Ágnes**, + 1839. 11. 11.

A gyermekek keresztszülei **Schmidt Adalbert** és felesége, **Staub** (**Staubl**, **Straub**) **Zsuzsanna** voltak. Férje halála után az özvegyasszony egyedül töltötte be ezt a tisztséget. A családban **Mária** Teréziát Irmának, **Adalbertet** Bélának, és minden bizonnyal a **Magdolnának** keresztelt leányt **Ilonának** nevezték. A testvérek közül **Ágnes**, **Krisztina**, **Adalbert**, **József**, **György** és **Ágnes** gyermekkorukban meghaltak, a felnőttkort hét testvér érte meg.

A testvérek édesanyjuknak, **Udvary Teréziának**, vagy ahogyan felvétellett, **Türr** **Terkának**, a **Bajai** Rókus-temetőben szép kőkeresztet állítottak 1860-ban, amely közvetlenül a kápolna mögött ma is látható.

Türr István anyjának sírja a Bajai Rókus-temetőben A szerző fényképe.

Az emlékkő szerint anyjuk 1839. november 19-én, életének 39. évében halt meg. A felnőtt árvák emlékezete azonban nem bizonyult megbízhatónak. **Udvary Terézia**, **Thür Jakab** „hitesse” ugyanis a *Bajai* anyakönyv hiteles adata szerint 1838. november 18-án hunyt el, 41 esztendőskorában. Eszerint **Udvary Terézia** nem 1800 körül, hanem inkább 1797 körül születhetett, így házasságkötésekor nem 14, hanem 17 év körüli fiatal hajadon lehetett. Amint az a halálozási bejegyzésből kiolvasható, férje **Jakab** ekkor még élt. Ezért csupán az írói képzelet megnyilvánulásának tekinthető Dániel Anna leírása, miszerint az „*Özvegy Thiernének sejtelve sem volt róla, hogy fia mit forgat a fejében...*”, vagy hogy „*Thier közlegény a pécsi gyalogezredhez került, de anyja nem nyugodott bele a fiú döntésébe. Az elszegődött katonát pénzzel ki lehetett váltani, Thierné vejét menesztette Pécsre, s az leszurkolta a váltáságot az újoncért.*” Mint láttuk, **Thierné** nem érte meg férje halálát, így nem is özvegyült meg, és sajnos már nem volt alkalma arra, hogy **István** fiának serdülő-fiatalkori életét kövesse.

A férj, **Thür Jakab**, valamivel több mint egy év elteltével követte feleségét: 1840. március 7-én, 54 esztendőskorában halt meg. Sem az ő, sem felesége halálának okáról nem ad információt az anyakönyv, csak annyit tudhatunk, hogy nem érte őket készületlenül a halál, mert az akkor már plébánosként szolgáló **Bartók Mátyás** mindkettejüket ellátta a haldoklók minden szentségével.

Thür Jakab 1786. június 25-én született *Baján*. Életkorát tehát megfelelő pontossággal jegyezték fel a meghaltak anyakönyvébe, amely adat a tapasztalatok szerint egyébként akár több éves eltérést is mutathat. A keresztségben a **Jakab Albert** kettős nevet kapta. Apja **Thür Jakab**, anyja **Borbála**. Anyjának leánykori vezetéknevét az anyakönyv halálozási bejegyzéséből tudhatjuk meg. Eszerint néhai **Tür Jakab** felesége, **Tóth Borbála** 1824. március 29-én hunyt el 64 éves korában, és a Rókus-temetőbe temették. Életkora alapján 1760 körül kellett születnie, keresztelési bejegyzését az anyakönyv nem tartalmazza. Idősebb **Thür Jakab** jóval felesége előtt, 1812. november 10-én halt meg 60 esztendősen, majd a ferences atyák templomába (Páduai Szent Antal-templom, avagy barátok temploma) temették. Neki 1752 körül kellett születnie, így mintegy nyolc évvel lehetett idősebb feleségénél. Az ő keresztelési adata sem található meg a *Baja*-belvárosi Plébánia anyakönyvében.

Türr István apjának, a fiatalabb **Thür Jakab**nak és nagyapjának, az idősebb **Thür Jakab**nak a névazonossága később félreértésekre adott okot. Paul Flach: Die Hausbesitzer der Stadt **Baja** um 1803 (**Baja** város háztulajdonosai 1803 körül)¹⁵ című művében Tier **Jakab** vaskereskedőt tévesen **Türr** tábornok apjával azonosította. 1803-ban az ifjabb **Thür Jakab** 17 éves nőtlen ifjú volt, aki önálló háztulajdonnal bizonyára még nem rendelkezett. Nyolc-tíz éves gyerekként biztosan nem ő, hanem apja az, aki a városi tanács jegyzőkönyveiben 1794–96-ban a városi magisztrátus tagjaként szerepel. Idősebb **Thür Jakab** viszont 1803-ban 51 éves tiszteletreméltó polgárként élt **Baján**, akinek a városban már lehetett háztulajdona. E jegyzék nem is egy, hanem két ház tulajdonosaként is feltünteti őt. Az egyik, feltehetően a lakóházuk, a 464. számú telken, a Szent Antal utca nyugati oldalán, a másik, bizonyára üzletként szolgáló épület a belváros 985. számú telkén, a Zárda utca nyugati oldalán (a mai Bartók Béla utca és a Tóth Kálmán tér sarkán) állt.¹⁶

¹⁵ Paul Flach: Die Hausbesitzer der Stadt Baja um 1803 (München, 1977), 51. oldal.

¹⁶ Paul Flach: Die Hausbesitzer der Stadt Baja um 1803 (München, 1977), 13. és 20. oldal.

Feltehetően ez az adatközlés alapozta meg a későbbi hibás azonosításokat is. A **Bajai** ferencesek háztörténete¹⁷ beszámol néhány, a családdal kapcsolatos eseményről. 1808. augusztus 11-én „**Thier Borbála jámbor úrasszony fogadalmi ajándékként felajánlotta az oszlophoz kötözött Krisztusnak saját háza ezüstlemezbe vésett képét.**” Az ehhez fűzött 1030 számú lábjegyzet szerint e jámbor úrasszony: „**Türr (Thür, Thürr, Tier) Jakab felesége, Türr István** édesanyja. Jól menő vaskereskedésük volt. *Protocollum, 1794. február 10. Thier Jakab szerepel a Conscriptio Dicalis 1830/1831. kötetében a 734. sorszám alatt.*” Amint az az anyakönyvi adatokból kitűnik, **Borbála (Tóth Borbála)** asszony **Türr Istvánnak** nem anyja, hanem apai nagyanyja volt. Az 1794-es protocollumban feltűnő **Jakab** és az 1830/31-es conscriptióban szereplő **Jakab** pedig nem azonos személy, hanem apa és fia.

1824. március 29. napján a háztörténet krónikása a következő feljegyzést tette: „*A nemzeti Thür Jakab úrnak, a Bajai konvent gondnokának édesanyját 27-én éjjel agyvérzés érte, s úgy halt meg, hogy előzőleg a nagyontisztelendő házfőnök atya ellátta a haldoklók szentségeivel. A Szt. Rókusba temettük.*”¹⁸ Az 1204 számú lábjegyzet itt helyesen állapítja meg, hogy ez a **Jakab Türr István** altábornagy apja. Az elhunyt édesanya pedig Tóth Borbála.

Az 1840. március 7–9-i bejegyzés szerint: „*Thürr Jakab úr, e konvent legkiválóbb gondnoka, 28 éves korában, hosszú betegség után (vízkórság), melyet már október óta türelmesen viselt, 7-én este ¼ 11 órakor elhunyt; 9-én délelőtt 10 órakor a főtisztelendő prépost, a város plébános ura ünnepélyes gyászszertartással temette, utána a konvent kriptájába helyezték. Nyugodjék békében! Maradjon fenn áldott emléke!*” Az ehhez fűzött 1469 számú lábjegyzet szerint: „*A Historia Domusban egyértelműen 28 év áll. Ez azonban csak tollhiba lehet, mert Türr (Thierr, Thürr) Jakab már 1794-ben szerepelt Baja város tanácsának jegyzőkönyvében. Protocollum, 1794. február 10. Felesége felajánlást tett.*”

---

¹⁷ A bajai ferencesek háztörténete I. 1694–1840, fordította: Kapocs Nándor, az előszót és a jegyzeteket írta: Kőhegyi Mihály (Baja, 2000), 269. oldal.

¹⁸ A bajai ferencesek háztörténete I. 1694–1840, fordította: Kapocs Nándor, az előszót és a jegyzeteket írta: Kőhegyi Mihály (Baja, 2000), 339. oldal.

HT 1808. augusztus 11.”¹⁹ Valóban, a 28 év csak elírás lehetett, mert ifjabb **Thür Jakob**, akiről itt szó van, 54 éves korában hunyt el. Az indok azonban már nem állja meg a helyét, mert az 1794-es protocollumban ennek apja, az idősebb **Jakab** szerepel. Az 1808-as felajánlást pedig nem a felesége, hanem az anyja, **Tóth Borbála** tette.

Idősebb **Thür Jakob** 1794-nél korábban is feltűnik a levéltári dokumentumokban: 1788. július 1-jén városi tanácsnokként tanúsítja Kiss **János Bajai** csizmadiamester végrendeletét.²⁰ Itt nevét németül „**Jacob Nicolaus Thürr m. p. Rath Verwander**” alakban írja alá. E forrásból kitűnik, hogy a 18. századi magyarországi németiség gyakori szokásának megfelelően az idősebb **Jakab**nak is volt második keresztnéve, a **Miklós**.

Idősebb **Thür Jakob** és Tóth Borbála házasságkötését az anyakönyv nem tartalmazza, ennek az első gyermek megszületése előtt kellett történnie. Frigyükből **Baján** négy gyermek született:

* 1779. 04. 17.	Terézia , + 1779. 10. 23.
* 1780. 09. 12.	Borbála , + 1782. 10. 11.
* 1782. 09. 27.	Terézia
* 1786. 06. 25.	Jakab Albert

Türr István apja és nagyapja foglalkozása tekintetében az anyakönyvek is adnak némi felvilágosítást. Ifjabb **Thür Jakobot** gyermekei keresztelésénél két esetben (1816, 1829) illetik a Dominus (úr) titulussal, 1829. július 19-én, Magdolna leánya keresztelésekor ezen felül megjegyzi állását is: „*Judex Oppid.*”, azaz a város bírója, ami a mai polgármesteri tisztségnek megfelelő választott megbízatásnak számított. 1819. december 22-én **Lyublyanovits Terézia** keresztelésénél a keresztanya **Udvary Terézia** volt, akinél feljegyezték, hogy „*consorte D:[ominus] P:[erillustris] Jacobi Tier Judicis localis*”, azaz tekintetes Tier **Jakab** helybéli bíró úr házastársa. Az anyakönyv itt **Thür Jakobot** már nemesi megszólítással illeti, ami azonban csak egyszeri jelenségnek

---

¹⁹ A bajai ferencesek háztörténete I. 1694–1840, fordította: Kapocs Nándor, az előszót és a jegyzeteket írta: Kőhegyi Mihály (Baja, 2000), 464. oldal.

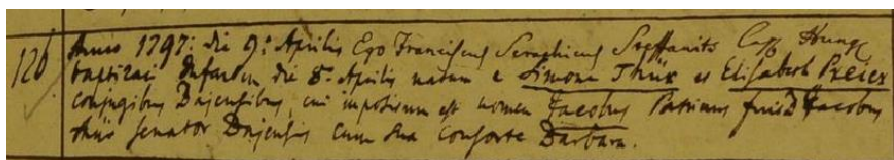
²⁰ Kemény János: Duna–Tisza közti mezővárosi végrendeletek 1738–1847 (Kecskemét, 2005), 35. oldal.

tekinthető. Paul Flach közlése²¹ szerint 1823-ban is ő volt a város német bírása. Meglepő módon Gonda Béla nem tesz említést e legmagasabb városi tisztségről: „**Türr István** atyja, **Jakab**, jómódú vaskereskedő, tekintélyes városi polgár, 1835-ig városi külső tanácsos és gyámtya is volt, ...”²² A ferences háztörténet pedig azt is leírja, hogy a ferences konvent gondnoki tisztét is ellátta.²³

Idősebb **Thür Jakab**ról a fentebb idézett forrásokból tudjuk, hogy **Baja** város magisztrátusának tagja volt. Ezt megerősíti egy anyakönyvi adat is: 1797. április 9-én, **Thür Simon** és **Preier Erzsébet** házasságából született **Jakab** nevű gyermek keresztelésekor, keresztlőként tűnik fel: „*D. Jacobus Thür senator Bajensis cum sua consorte Barbara*”, azaz **Thür Jakab** úr, **Bajai** szenátor, feleségével, Borbálával.

Türr István nagyapjánál távolabbi **Thür**-felmenők a **Baja**-belvárosi anyakönyvekből nem igazolhatók. Mivel azonban a genealógiai kutatás nagy előremozdítója a sejtés, a következőkről még mindenképpen szót kell ejteni.

Mint láttuk, idősebb **Thür Jakab** egy alkalommal keresztszülői tisztet visel egy másik, velük párhuzamosan élt **Bajai Thür** családnál: **Thür Simon** és **Preier (Pray, Frey) Erzsébet** egyik gyermekénél. E tényből és a névazonosságból jogosan következtethetünk arra, hogy a két személy, id. **Thür Jakab** és **Simon** rokonságban álltak egymással. **Thür Simon** 1747. október 17-én született **Baján**, apja **Thür János**, anyja **Wolf Ágnes** volt.

Thür Simon és Preier Erzsébet fiának, Jakabnak a keresztelője. A gyermek keresztapja Thür Jakab.

²¹ Paul Flach: Die königlichen Privilegienbriefe der Stadt Baja (Ungarn) (München, 1977), 35. oldal.

²² Gonda Béla: Türr tábornok (Budapest, 1925; hasonmás kiadás: Baja, 2008), 7. oldal.

²³ A bajai ferencesek háztörténete I. 1694-1840, fordította: Kapocs Nándor, az előszót és a jegyzeteket írta: Kőhegyi Mihály (Baja, 2000), 464. oldal.

Thür János 1794. szeptember 25-én hunyt el *Baján*, 86 éves aggyastyánként, így születésének éve kb. 1708-ra tehető. Első felesége, **Wolf Ágnes** 31 évesen, 1754. április 11-én halt meg *Baján*, 1723 körül születhetett. Második felesége özvegy **Hinterpocher**(in) Erzsébet, akivel *Baján*, 1754. november 24-én házasodott össze. Ő a férjét egy hónappal megelőzve 1794. augusztus 10-én hunyt el *Baján*, 76 évesen, születése 1718 körülre tehető. **Thür János**nak első feleségétől az anyakönyv tanúsága szerint négy gyermeke született: **Lőrinc** (*1737. 08. 07.), **Simon** (*1747. 10. 17.), **József** (*1751. 02. 01.) és **Mária Terézia** (*1752. 09. 06.), második feleségétől pedig **Katalin** (*1755. 10. 26.). Noha idősebb **Thür Jakab** születését 1752-re tettük, ez történhetett ezt megelőzően, de ezt követően is. Mivel **Thür János** gyermekeinek születése között akár több évnyi különbség is mutatkozik, ezért nem zárható ki az a lehetőség, hogy id. **Thür Jakab** esetleg **Thür János** nem *Baján* anyakönyvezett gyermeke. Természetesen az is elképzelhető, hogy id. **Thür Jakab** és **Simon** nem testvérek, hanem távolabbi oldalági rokonok (pl. unokatestvérek) lehettek, így **Thür János** id. **Thür Jakab**nak nem apja, hanem mondjuk nagybátyja volna.

Paul Flach levéltári kutatásai alapján közölte, hogy e **Thür János** – **Joannes Thyr** írásmóddal – 1751-ben *Baja* város 24 tagú külső tanácsának (senatus exterior, Äußerer Rat) vezetője, ún. szószólója (tribunus plebis, Vormunder) volt. Ezt a szószólói megbízatást **Thyr János** 1751 és 1755 között, valamint 1761 és 1764 között minden évben ellátta. 1756-ban a magisztrátus, azaz a 12 tagú belső tanács (senatus interior, Innerer Rat) egyik esküdt tagja, 1757-től 1760-ig és 1765-ben pedig külső tanács tagja volt. Flach e művében egyúttal megjegyzi, hogy **Joannes Thyr** talán **Türr István** generális felmenője lehet.²⁴

Azt a sejtést, hogy **Thyr János Türr István** őse lehetett, a családban később is betöltött, mintegy „öröklődött” szenátorságon túl az is alátámasztani látszik, hogy **Thyr János** feleségének, **Wolf Ágnes**nek keresztneve **Türr István** testvéreinél két alkalommal is előfordul. Könnyen lehet, hogy az **Ágnes** nevet ifjabb **Thür Jakab** a nagyanyja emlékére adta két leányának. E gondolatok azonban csak feltételezések, **Türr István**

---

²⁴ Paul Flach: Die königlichen Privilegienbriefe der Stadt Baja (Ungarn) (München, 1977), 19–28. oldal.

további felmenői, illetőleg a korábbi és más **Baján** élt **Thür** családokkal való rokonság tekintetében csak egy **Baján** túlmutató, kiterjesztett genealógiai kutatás adhatja meg a választ.

2. Anyai ági felmenők

Türr István anyja, **Udvary Terézia** 1814-es házasságkötésekor az anyakönyvi bejegyzés nem tünteti fel szüleinek nevét. Gonda megjegyzi, hogy **Udvary Terézia** apja egy orvos volt.²⁵ Ezt veszi át Rapcsányi is, anélkül azonban, hogy könyve későbbi részében a **Bajai** orvosok felsorolásánál az apát az ott említett **Udvary Józseffel** azonosítaná.²⁶ Flach Rapcsányira hivatkozva **Udvary Teréz** apjaként és **Türr** nagyapjaként **Udvary József** kirurgust nevezi meg, és valószínűsíti, hogy ő azonos azzal a személlyel, akit 1803-ban háztulajdonosként írtak össze.²⁷ Ekkor háza az 1588. számú telken, az Úri utca déli oldalán (a későbbi Vörösmarty utcának az 51. sz. főút helyén lebontott részén) állt.

Az **Udvary**-ösről kevés **bajai** anyakönyvi adat áll rendelkezésünkre. **Udvary József**, **Schmidt Karolina** férje, 1837. május 27-én halt meg **Baján**, 79 esztendőskorában. A haldoklók szentségeit kiszolgáltató és a temetést végző **Bartók Mátyás** plébános közli állását is: „**Baja** városának rendes orvossa, polgár”. Életkorából számított születési évét 1758-ra tehetjük, keresztelését az anyakönyv nem tartalmazza.

Az anyakönyvek utólagosan elkészített indexe, azaz mutatókönyve az orvos halálát 25 évvel megelőzően, 1812. április 9-i keltezéssel tudósít felesége haláláról is: „**Udvary Józsefné Stephanovits Teréz**, városi seborvosnak 38 éves felesége.” Érdekes módon az eredeti anyakönyvi bejegyzés a férj foglalkozásáról nem tesz említést, csak annyit tudhatunk meg belőle, hogy **Udvary József** megszólítása „Domini. P.” volt, a nemeseknek kijáró tekintetes úrnak titulálták. Az elhunyt feleség előkelőbb voltára enged következtetni, hogy requiemmel, azaz gyászmisével és két harangozással temették a Szent Rókus-temetőbe. **Stefanovich (Stefanovits,**

---

²⁵ Gonda Béla: Türr tábornok (Budapest, 1925; hasonmás kiadás: Baja, 2008), 7. oldal.

²⁶ Rapcsányi Jakab: Baja és Bács-Bodrog vármegye községei (Budapest, 1934), 305. és 358. oldal.

²⁷ Paul Flach: Die Hausbesitzer der Stadt Baja um 1803 (München, 1977), 29. és 51–52. oldal.

Stefánovics) Terézia halála után **Udvary József** újránősült, ekkor vehette el **Schmidt Karolinát**, de egyik házasságkötés sem található meg a *Baja*-belvárosi anyakönyvekben. Feleségeit minden bizonynal más településről hozhatta.

Udvary József és **Stefanovich Terézia** frigyéből *Baján* az alábbi gyermekek születtek:

- * 1798. 10. 28. **Mária Borbála**, + 1825. 01. 31.
Rabszky Ferenc felesége
- * 1801. 11. 24. **József**
- * 1803. 09. 09. **Antal Ferdinánd**
- * 1804. 10. 18. **Borbála**, + 1836. 10. 13.
- * 1807. 08. 18. **Mária Krisztina**

Udvary Józsefnek Schmidt Karolinával kötött házasságából pedig e gyermekek születtek:

- * 1817. 01. 08. **József Sándor**
- * 1819. 12. 18. **Karolina Éva Katalin**, + 1823. 05. 24.
- * 1824. 05. 08. **Károly Mihály**

Mint látható, **Türr István** anyja nem szerepel a fenti felsorolásban, tehát **Udvary Terézia** nem *Baján* született. Így ezen adatokból továbbra sem tudható, hogy **Udvary József** orvosnak volt-e **Terézia** nevű leánya, és ha igen, annak ki az anyja. **Udvary Terézia** születését az előzőekben az 1797 körüli időpontban határoztuk meg. Mivel **Udvary József** ez idő tájt már mintegy 39 éves lehetett, lehetséges, hogy **Udvary Józsefnek** esetleg volt még korábbi felesége is, aki anyja lehet **Teréziának**, de ugyanígy elképzelhető az is, hogy korábban **Stefanovich Teréziától** más településen született **Terézia** nevű leányuk, akivel már a születése után költöztek *Bajára*.

Nagy szerencsénkre fennmaradt **Udvary József** végrendelete, amelyet Kemény János a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltárának forrásközlemények sorozatában közreadott.²⁸ A végrendelet 1836. november 1. napján „költ”, azaz hét hónappal **Udvary József** halála előtt.

---

²⁸ Kemény János: Duna–Tisza közti mezővárosi végrendeletek 1738–1847 (Kecskemét, 2005), 64–66. oldal.

Ebből megtudjuk, hogy az orvosnak összesen két házassága volt, és a „rendelés”-kor négy gyermeke élt. Első „hütvésétől” **Terézia** és **Krisztina** leányára, még élő, második hitvesétől **József** és **Károly** fiára szállt a hagyatéka. A leányokra „anyai juss fejében” bizonyos kivételekkel az ezüstoneszközöket és a rézedényeket hagyta. „**Trézsi**” örökölte a tükröt és a porcelánedényeket. **Krisztinának** jutott a Mészárszék utcai ház. A „könyveket, kirurgusi instrumentumokat és az puskákat” két fia kapta. A készpénzt és a váltókat a gyermekek és élő felesége között osztotta fel. Meghagyta azt is, hogy száz forint kamataiból „minden esztendőben halálom napján az itt való Tisztelendő Barátok Templomában egy halottak szentmise szolgáltasson.”

Bár a végrendelet a feleségek nevét nem említi, nem marad kétségünk afelől, hogy **Udvarly Terézia** anyja az első hitves: **Stefanovich Terézia** volt.

A végrendelet felzetén a „Nemzetes **Udvari József** seborvos úrnak végső rendelése” felirat olvasható, amelyből szintén az **Udvarly** család nemesi származására következtethetünk. A Bács-Bodrog vármegyei nemesekről szóló mű²⁹ ilyen nevű családról nem tesz említést. További kihívást jelenthet pedig annak a kiderítése, hogy vajon van-e rokoni kapcsolat a Nagy Iván³⁰ által leírt Trecsén vármegyei, illetőleg a Kempelelnél³¹ szereplő Nyitra vármegyei **Udvarly** nevű családok és **Türr** anyai ági felmenői között.

A genealógiai kutatás összegzéseként álljon itt Türr István ősfája:

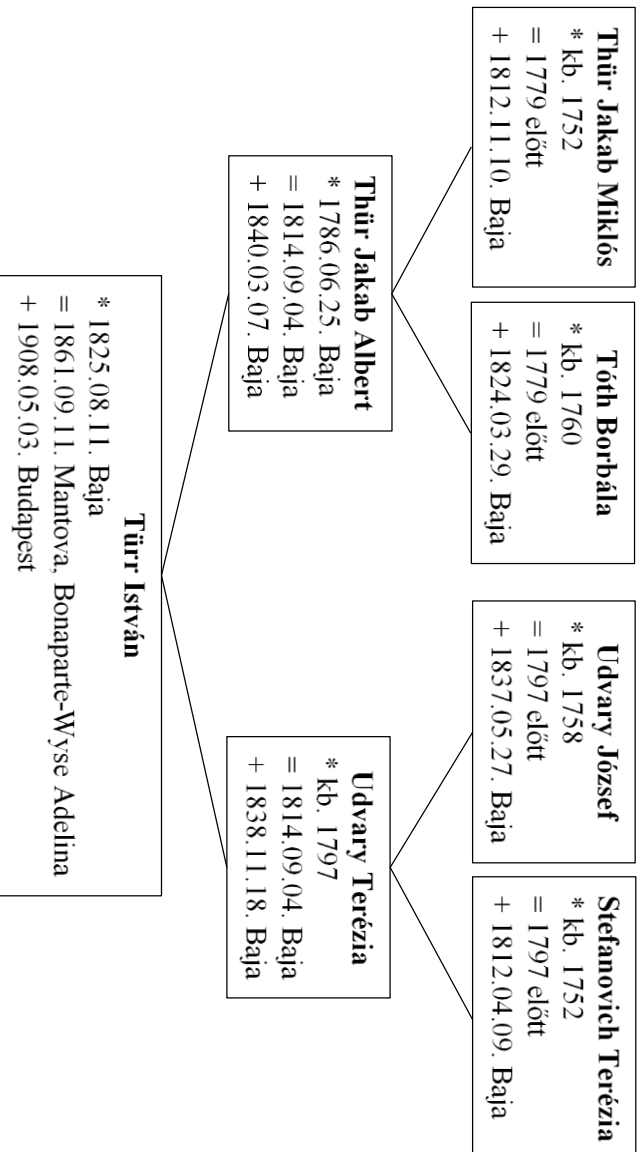
²⁹ Szluha Márton: Bács-Bodrog vármegye nemes családjai (Budapest, 2002)

³⁰ Nagy Iván: Magyarország családai, Udvarly család

(<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Nagyivan-nagy-ivan-magyarorszag-csaladai-1/tizenegyedik-kotet-B410/Udvarly-csalad-BF6C/>, letöltés: 2020. 02. 25.)

³¹ Kempelen Béla: Magyar nemes családok, Udvarly

(<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Kempelen-kempelen-bela-magyar-nemes-csaladok-1/10-kotet-12A65/Udvarly-14F76/>, letöltés: 2020. 02. 24.)

Peller Gábor:

Lunz őseim története

Az eddigi őseimtől eltérően most olyan őseimről lesz szó, ahol nem ismert az eredeti származási helyük. A **Lunz** név többféle módon szerepelt az anyakönyvekben: **Luncz**, **Luntz**, **Lunz**. A **Lunz** az eredeti német névalak. A **Lunz** őseim közül **Michael Lunz** (1722-1768) volt a legérdekesebb, aki juhászként tevékenykedett.

A történet anyai nagyanyámmal **Pendert Évával** (1925-1997) kezdődik, aki Pilisszentivánon született **Pendert György** (1878-1932) és **Engert Katalin** (1881-1961) lányaként, ő azután került át **Pilisvörösvárra** amikor férjhez ment **Tagscherer József** (1925-1991) nagyapámhoz.

Pendert György dédapám **Zsámbékról** költözött át **Szentivánra**, **Zsámbékon** született 1878. június.1-én, a szülei **Pendert János** (1846-1878) és **Luncz Erzsébet** (1851-1899) voltak (A **Pendertekről** még fogok írni cikket, a nagyanyámmal kezdve, lesz egy kis átfedés ezzel a cikkel). A születésekor az apja már halott volt három hónapja.

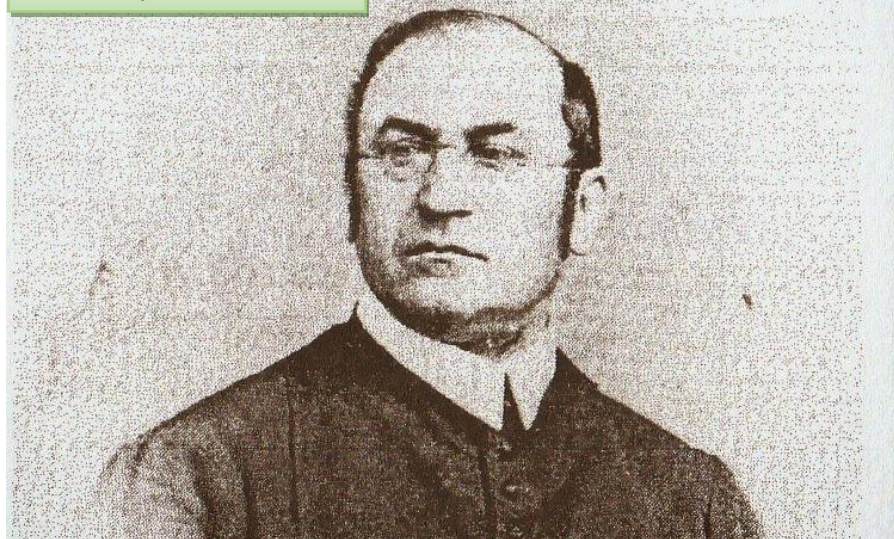
Luncz Erzsébet (1851-1899) pontos születési ideje nem ismert, mert a 1848. október. 21. és 1852. január. 1. közti időszakot valaki kivágta a **zsámbéki** születési anyakönyvből, a házassági és halotti anyakönyv alapján tudható, hogy mikor született és ki volt az apja. Tehát 1851-ben született **Luncz György** (1818-1859) és **Kimmel Rozália** (1823-1900) lányaként. Meglehetősen mozgalmas és nehéz élete volt. Előtte még a szokásomtól eltérően ismertetném az egyik testvére életútját, mert ő volt a legérdekesebb rokonom.

Aloysius Luncz (1848-1928) atya. **Georg Luncz** néven született **Zsámbékon** 1848. október.15-én, a Magyar utcában laktak a 272. szám alatt. Mivel tehetséges fiú volt, Esztergomban tanult a bencés gimnáziumban, 80 fiú közül ő volt az osztályelső. 1867. július. 31-én érettségizett le, még abban az évben belépett a pannonhalmi bencés apátságba szerzetesnek, a rendi neve Aloysius lett. 1870. augusztus 5-én tette le a harmadévi fogadalmat. 1873. augusztus 10-én pedig az ünnepélyes fogadalmat.

1874. július 30-án papnak szentelték. 1874. augusztus 15-én tartotta első ünnepi szentmiséjét, **Zsámbékon**, itt jelen volt a székesfehérvári segédpüspök **Johann Pauer**, aki itt szentelte fel **Torbágy** új kis és nagyharangját.

ezután 1879 és 1907 közt gimnáziumi tanár volt **Kőszegen** és **Sopronban**. 1882. december 12-én kapta meg tanári diplomáját filozófiából és természettudományból.

Aloysius Luncz

1909 és 1920 közt a celldömölki apátság gazdaságát irányította. 1920-tól alapát az apátságban. **Celldömölkön** halt meg 1928. augusztus.30-án. A Pannonhalmi Szemle a következő szavakkal emlékezett meg róla: „**Luncz Alajos György**, a dömölki apátság alperjelje. **Luncz Alajossal** egy nagyműveltségű, világlátott ember, késő öregségében is eleven, kedves rendtárs, tanítványai emlékezetében szigorú, de jóindulatú, az ifjúságot szerető tanár távozott az örök Bíró elé.

Zsámbékon született 1848.okt.15-én. Kitűnően tanult és így önerejével küzdötte át magát az esztergomi gimnázium osztályain. 1867-ben került Pannonhalmára, 1874-ben lett miséspap. 33 évet töltött a tanári pályán **Kőszegen** és **Sopronban**. Generációkat nevelt. Tanítványai sűrűn látogatták megérdemelt nyugalmanak helyén, a celli apátságban, ahova Zalaapátiból került. Nyolcvan évet élt. Két hónapig birkózott a halál erős szervezetével. A halálra teljes öntudattal készült. Elnyugvása 1928. aug.30-án történt. R.i.p.”

A bejegyzés ideje (év, hó, nap)	Az elhalálozás ideje (év, hó, nap, napszak, óra)	Az elhalt					Az elhalálozás helye, ha az elhalálozás nem az ottani lakásban történt	A halál oka
		családi és utoneve, állása (foglalkozása), lakhelye	válása	életkora	házastársának családi és utoneve	szüleinek családi és utoneve		
2	3	4	5	6	7	8	9	10
1928 aug. 31	1928 aug. 30 d. u. 1 óra	Luncz Alejos György st. bevezető, pendi ny. alpolg. fel. Kollós-té	r. k. k.	80 éves	—	Luncz Erzsébet	—	sz. elme- szelvény

Pendert János és **Luncz Erzsébet** 1871. november 22-én kötött házasságot **Zsámbékon**. A következők derülnek ki a házassági anyakönyvből: **Pendert János** nőtlen, 25 éves, **Pendert János** földműves fia, katonai szolgálatra alkalmatlan, **Luncz Erzsébet** 19 éves, az elhunyt **Luncz György** földműves lánya.

27. novemb.	22.	Pendert János, Pendert János föld- műves fia, Luncz Erzsébet, elhunyt Luncz György földműves lánya.	Zsámbék. Rón.	25. nőtlen
			299.	k. k. 19. hajdú

Ekkor **Zsámbékon** a 299-es házszám alatt laktak. A gyerekeik keresztelése idején is ott éltek.

A gyerekei a következők voltak:

*1873. április 5.	Teréz
*1874. szeptember 18.	János
*1875. augusztus 30.	János
*1878. június 1.	György

Pendert János telkesgazda 1878. március 17-én halt meg, ekkor **Zsámbékon** a 299. szám alatt lakott, a halála oka a tüdőbaj volt.

Luncz Erzsébet másodszor is férjhez ment, **Hajdú József**hez (1855-1888) 1879. február 17-én **Zsámbékon**. A házassági anyakönyvben a következő szerepel: **Hajdú József** 24 éves nőtlen, **Hajdú József** fia és **Luncz Erzsébet** 27 éves **Pendert János** özvegye.

Ezután a volt férj házában laktak a 299.szám alatt. Ezzel kapcsolatos volt egy csúnya ügy, amire a Budapesti Közlöny 1880. június 22-i számában

akadtam. **Pendert János** szülei árverést rendeltek el a házra és a hozzá tartozó telekre, ami 3754 forintot ért, 76 forint 44 krajcár tartozás miatt, a későbbi anyakönyvi bejegyzések szerint valahogy sikerült megtartani a házat, ott születtek gyerekeik 1886-ig, utána a 330. szám alatt éltek, a gyerekeik neve a következő:

* 1880. február 23.	József
* 1881. október 1.	Erzsébet
* 1882. december 1.	Ferenc
* 1884. október 15.	Antal
* 1886. július 7.	Katalin
* 1888. január 28.	Antal

Hajdú József telkesgazda 1888. január 28-án halt meg *Zsámbékon* a 330.szám alatt tüdőbajban.

Luncz Erzsébet harmadszor is férjhez ment **Gündert Pál** (1848-1894) telkesgazdához 1892. február 24-én *Zsámbékon*. Ezután *Zsámbékon* éltek a 328. szám alatt. A házasságból egyetlen gyerek született, **Erzsébet** 1893. január 28-án. **Gündert Pál** földműves 1894. június 22-én halt meg *Zsámbékon* a 328-as szám alatt tüdőbajban.

Luncz Erzsébet 1899. május 2-án, hajnali 2 órakor halt meg *Zsámbékon* a 328-as szám alatt tüdőbajban.

Luntz (**Luncz**) **György** 1818. április 16-án született *Zsámbékon* **Joseph Luntz** colonus (1783-1822) és **Margaretha Tafferner** (1783-1861) fiaként. A colonus latinul a telkesgazda.

Kimmel Rozália 1823. augusztus 1-én született *Zsámbékon* **Simon Kimmel** (1792-1866) és **Rosalia Engler** (1794-1839) lányaként.

Luntz György és **Kimmel Rozália** 1842. január 31-én kötöttek házasságot *Zsámbékon*. A 272-es szám alatt éltek. Itt született gyerekeik:

* 1843. augusztus 26.	József
* 1846. január 11.	Katalin
* 1848. október 15.	György
* 1851	Erzsébet
* 1854. június 16.	Antal

Luntz György colonus 1859. január 5-én halt meg *Zsámbékon* a 272. szám alatt tüdőbajban.

Kimmel Rozália özvegy 1862. február 25-én ment férjhez **Zsámbékon Faul József** (1823-1890) özvegyhez, ekkor a 276.szám alatt laktak. Két fiúk született:

* 1862. november 8.	János
* 1867. július 4.	János

Faul József zsellér 1890. október 7-én halt meg **Zsámbékon** a 306.szám alatt.

Kimmel Rozália 1900. március 22-én hajnal 4 órakor halt meg **Zsámbékon** a 328-as szám alatt.

Joseph Luntz 1783. február 26-án született **Zsámbékon Joseph Luntz** (1751-1825) és **Anna Maria Schrautz** (1751- ?) fiaként. Érdekes még vele kapcsolatban, hogy 1793-ból fennmaradt a bérmlási anyakönyve, a **Georg** bérmanevet kapta a bérmaapja **Georg Tafferner** után.

Margaretha Tafferner 1783. december 9-én született **Zsámbékon Simon Tafferner** (1744-1829) és **Rosalia Keller** (1745-1805) lányaként.

Joseph Luntz és **Margaretha Tafferner** 1804. november 22-én kötött házasságot **Zsámbékon**. A házasságból született gyerekek:

* 1805. november 26.	Anna Maria
* 1807. október 11.	Jakob
* 1810. április 8.	Johann
* 1812. augusztus 18.	Rosalia
* 1814. december 12.	Joseph
* 1816. december 14.	Eva
* 1818. április 16.	Georg
* 1820. december 22.	Simon

Joseph Luntz colonus 1822. október 29-én halt meg **Zsámbékon** ideglázban.

Margaretha Tafferner másodszer a **Szár** településről származó **Johann Fischer** (1798-1875) felesége lett **Zsámbékon** 1823. február 6-án.

A házasságból három gyerek született:

*1823. december 22.	Eva
*1825. július 20.	Anton
*1827. december 1.	Eva

Margaretha Tafferner 1861. május 22-én halt meg **Zsámbékon** a 272. szám alatt.

Ehhez kapcsolódik a Budapesti Közlöny 1873. május 3-i számában megjelent hirdetés, amit a budai királyi törvényszék adott ki a végrendelet nélkül meghalt **Tafferner Margit** örökségéről, ami egy szőlőföld, egy présház és egy pince fele része, itt felsorolják a leszármazottait, köztük van **Pendert Jánosné Luncz** Erzsébet.

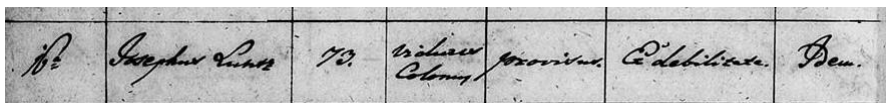
Joseph **Lunz** 1751. március 5-én született **Torbágyon** (ma **Biatorbágy**) Michael **Lunz** (1722-1768) és **Julianna Androvics** (1713-1773) fiaként.

Anna Maria Schrautz 1751. december 8-án született **Zsámbékon** Kaspar Schrautz (1727-1800) és Johanna Guth (1712-1782) lányaként. (A Guth családról fogok majd írni.)

Joseph **Lunz** 1772. január 8-án vette feleségül **Torbágyon** Anna Maria Schrautzot (1751 - ?), a házasság után átköltöztek **Zsámbékra**. Itt születtek a gyerekeik:

*1774. március 6.	Elisabeth
*1775. március 13.	Maria Elisabeth
*1777. augusztus 30.	Sebastian
*1780. augusztus 22.	Maria Theresia
*1783. február 26.	Joseph
*1785. augusztus 14.	Adam
*1793. január 16.	Adam
*1794. december 17.	Anton

Joseph **Lunz** colonus 1825. augusztus 16-án halt meg **Zsámbékon**, mint özvegy.

Sajnos Anna Maria Schrautz halálát nem találtam meg a halotti anyakönyvben, Ennek oka egy vandál, aki kitépte **Zsámbék** halotti anyakönyvéből a 1819 májusa és 1825 júliusa közti időszak lapjait. Ezt az időszakot részben pótolni tudtam a Székesfehérvári egyházmegye levéltárának leadott másodpéldányból, amit 1816 és 1822 közt maradt meg. **Zsámbék** egy vegyes német-magyar település volt, 1766-ig a Zichy család birtoka, utána állami tulajdon. A török uralom idején egy vár volt itt török

helyőrséggel. **Buda** visszafoglalása után 1686-ban **Zichy István** vette át a várat, a katonái adták a helyőrséget, a katonái magyarok és reformátusok voltak. Miután lezárult a török elleni háború 1699-ben, jobbágyok lettek a katonákból és adózniuk kellett. A Rákóczi szabadságharc idején ismét katonai helyőrség volt itt, a kurucokat támogatták, a földesúr **Zichy Péter** a császár pártján maradt, így elesett a település jövedelmétől. Miután véget ért a szabadságharc visszatért **Zichy Péter** és újra jobbágyok lettek a katonák. A jobbágyok terhei folyamatosan növekedtek, ezért folyamatos volt a magyar jobbágyok elvándorlása más településekre. Az üres jobbágytelkekre német jobbágyokat toborzott **Zichy Péter**, az első hullám Svábsországból jött 1712-ben, köztük volt **Melchior Keller** ősapám is. Ezután több hullámban sváb és frank bevándorlók érkeztek **Zsámbékra** a 1710-es és 1720-as években. Majd a 1739-es pestisjárvány után volt egy új bevándorlási hullám a 1740-es években, mert a pestisben meghalt a település lakóinak jelentős része.

Biatorbágy Zsámbéktól délkeletre fekszik, **Biatorbágytól** keletre fekszik **Budaörs** és **Törökbálint**. **Bia** lakói református magyarok voltak, már a török uralom idején is ott éltek.

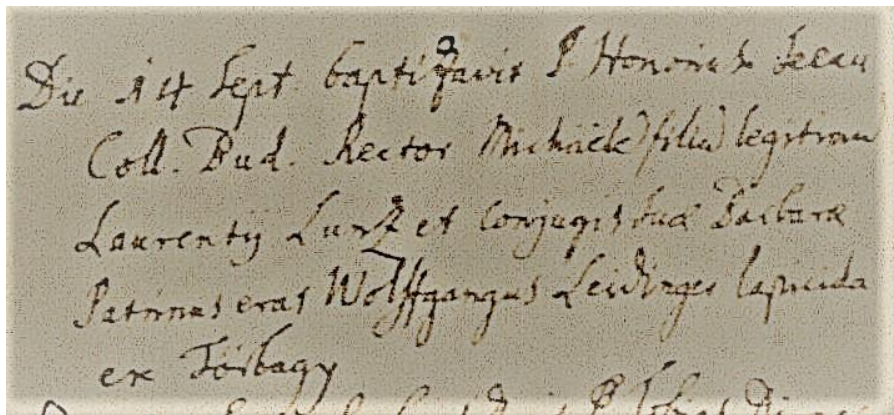
Torbágy lakói németek voltak, kétszer történt kísérlet a telepítésre. Az első 1699-ben történt, ekkor néhány család élt a településen, 1702-ben 8 colonus és 22 új sváb telepes élt a faluban. 1704-ben elmenekültek a falu lakói a Rákóczi szabadságharc **Buda** környéki harcai elől.

Torbágy második német telepítése 1712-ben történhetett, 1713-ban a megyei adóösszeírás szerint már lakott. 1715-ben már 23 német telepes élt itt. **Törökbálint** és **Torbágy** szoros kapcsolatban állt, 1716-ban **törökbálintiak** egy csoportja költözött át **Torbágyra**, köztük volt **Johann Lunz**, aki **Michael Lunz** nagybátyja volt.

Törökbálint vegyes német-horvát falu volt, eleinte a horvátok voltak többségben. A jezsuita rend birtoka volt a falu, először 1696-ban szerbek települtek ide, de ők továbbálltak miután lejárt a három adómentes év. Ezután 1699-ben 39 német telepes érkezett ide, osztrákok és bajorok, rajtuk kívül horvátok is letelepedtek. Ezután a Rákóczi szabadságharc éveit kivéve folyamatos volt a horvát és német bevándorlás, a németek a német nyelvterület minden részéről érkeztek ide, ahol éltek katolikusok, például a mai **Burgenland** területéről is.

Budaörs németek lakta település volt, szintén a **Zichy** család birtoka, 1720-ban érkeztek ide az első német telepések.

Michael Lunz 1722. szeptember 14-én született **Törökbálinton**, **Lorenz Lunz** (1695-1725) és **Barbara Csemerics** (1695- ?) fiaként.

Die 14 Sept baptizavit P. Honorius de Szeu
Coll. Bud. Rector Michael filium legitimum
Laurentij Lunz et conjugis eius Barbara
Petinae erat Wolfgangus Leindinger lapidator
ex Torbágy

Miután meghalt az apja, az anyja feleségül ment **Candidus Miller** (1684-1738) **budaörsi** juhászhoz és átköltözött a család **Budaörsre**. **Candidus Miller** halála után anyja harmadik férje **Lorenz Lonner** (1686-1759) juhász lett.

Michael Lunz 1746. február 2-án kötötte első házasságát **Budaörsön**, a felesége **Magdalena Roiss Budán** élt előtte. Valamikor 1746-ban meghalhatott az első felesége.

1747-ben már **Törökbálinton** élt, itt volt uradalmi juhász, egy **Helena** nevű nő volt a felesége, itt született 1747. április 5-én **Anna Maria** nevű lánya. A felesége, **Helena** 1749. december 5-én halt meg **Budaörsön**.

1750-ben ismét **Budaörsön** élt, mint özvegy házasságot kötött 1750. február 3-án, sajnos, a feleség neve lemaradt az anyakönyvből, de tudható hogy **Julianna** volt.

1751-ben már **Torbágyon** élt, itt születik 1751. március 5-én **Joseph, Michael Lunz** és **Julianna** fia.

1753-ban **Budaörsön** uradalmi juhász, itt született 1753. december 18-án **Dorothea** nevű lánya.

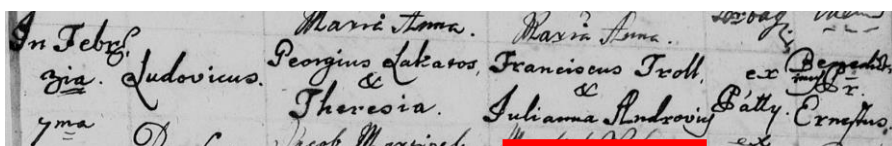
1756-ban ismét **Torbágyon** élt, itt született 1756. április 4-én **Georg** fia és 1757. augusztus 12-én **Eva** lánya. A 1757-es egyházi lélekösszeírásban már **Pátyon** élt, 1764-ben a Pest megyei taxális adóösszeírás szerint juhász volt **Pátyon**.

Páty a török idők óta református magyarok lakta település, 1703 óta két birtokosa volt, a **Koháry** család és a Telki apátság, fele részben osztoztak a falun. A 1750-es évektől néhány katolikus német és magyar család is élt itt.

Michael Lunz 1768. április 23-án halt meg **Pátyon**, a halotti anyakönyv szerint 42 éves korában és juhász volt a foglalkozása. **Páty** anyakönyvi adatait **Torbágy** anyakönyvében vezették.

Sikerült kiderítenem néhány éve **Michael Lunz** felesége **Julianna** családi nevét. Ehhez ki kell térnem egy népi szokásra, általában egy házaspár ugyanazt a házaspárt kérte fel minden gyereke keresztszüleinek. Ezenkívül voltak olyan befolyásos és gazdag emberek, akiket szívesen kértek fel egy településen többen is valamelyik gyerekük keresztszülőjének, **Torbágyon** és **Pátyon** ilyen volt az apátság alkalmazottja **Johann Troll** ispán.

Michael Lunz és felesége **Julianna** is népszerű keresztszülő volt, több család gyerekeinél is ők voltak a keresztszülők, ezek egyike volt **Lakatos György** és felesége **Terézia**, a 1760-as években minden gyereküknek **Michael Lunz** és **Julianna** volt a keresztszülője **Michael Lunz** haláláig. Ennek a házaspárnak 1770-ben született egy fia, **Lajos**, az ő keresztszülei **Franz Troll** és **Julianna Androvics** lettek. Ilyen nevű házaspárt nem találtam sem **Torbágyon**, sem más településen. Szerintem **Franz Troll** **Johann Troll** ispán fia lehetett, **Julianna Androvics** pedig **Michael Lunz** özvegye, akinek valamiért szerencsére a lánykori nevét írta ki a pap.

Julianna Androvics 1773. február 16-án halt meg **Torbágyon** 60 éves korában.

A **Lunz** család első ismert tagja **Johann Lunz** volt **Törökbálinton** (**Lorenz Lunz** testvére lehetett), ő mint nőtlen férfi 1714. január 28-án vette feleségül **Törökbálinton** **Margaretha Graspergert** (1716-ban aztán átköltözött **Torbágyra**).

Lorenz Lunz 1716. november 22-én vette feleségül **Törökbálinton** **Barbara Csemericset**.

Még egy **Lunz** volt található **Törökbálint** anyakönyvében, **Maria Lunz** (1669-1729) 1729. szeptember 17-én halt meg **Törökbálinton** 60 éves korában, ő lehetett **Lorenz** és **Johann Lunz** anyja.

Lorenz Lunz és **Barbara Csemerics Törökbálinton** született gyerekei:

*1717. szeptember 19.	Maria
*1718. augusztus 24.	Bartholomäus
*1720. február 14.	Mathias
*1721. április 12.	Theresia
*1722. szeptember 14.	Michael
*1724. január 17.	Elisabeth
*1725. február 13.	Joseph

Lorenz Lunz 1725. március 11-én halt meg **Törökbálinton**. Az özvegy **Barbara Csemerics** 1725. október 14-én **Candidus Miller** (1684-1738) **Budaörsi** juhász felesége lett. Elköltöztek **Budaörsre**, itt 1734-ben **Candidus Miller** bérbe vette **Budaörs** juhtenyésztését. **Budaörsön** született gyerekeik a következők voltak:

*1731. március 19.	Joseph
*1733. február 16.	Martin
*1734. szeptember 30.	Michael
*1737. június 17.	Anna Maria

Candidus Miller 1738. november 8-án halt meg **Budaörsön**. **Barbara Csemerics** ezután 1739. október 18-án **Lorenz Lonner** juhász felesége lett **Budaörsön**. **Lorenz Lonner** 1727-ben még **Kerepesen** élt. A **budaörsi** anyakönyvben 1754-ig van nyomuk, mint keresztszülőknak. 1757-ben az egyházi léleköszeírás szerint már **Csepelen** éltek.

The image shows a handwritten church record table with the following columns and entries:

Mia et Cognomina		Actus Annuarum Filialis Csepely								
Sponsitum et Sponsus (conjugatorum idem videlicet et viduar)		Bartholomaeus	Mathias	Bartholomaeus	Immanuel	Bartholomaeus	Joseph	Immanuel	Immanuel	Bartholomaeus
Laurentius Lonner	Uxor Barbara	"	"	"	"	"	"	"	"	"

Lorenz Lonner 1759. szeptember 24-én halt meg **Csepelen**. **Barbara Csemerics** további sorsa ismeretlen, valószínűleg egyik gyerekéhez költözött.

Barbara Csemerics szülei **Lorenz Csemerics** (1673-1729) és **Elisabeth** (1673-1733) lehetnek. **Lorenz Csemerics** és **Elisabeth** már 1700-ban *Törökbálinton* élt, itt született 1700. február 15-én **Johann** nevű fiúk.

Lorenz Csemerics 1729. február 5-én, **Elisabeth** 1733. március 21-én halt meg *Törökbálinton*.

A **Csemerics** egy horvát családnév, a jelentése keserű.

Forrásaim:

- Zsámbék anyakönyv
- Torbágy anyakönyv
- Törökbálint anyakönyv
- Budapesti Közlöny 1873.május.3
- Budapesti Közlöny 1880.június.22
- Pannonhalmi Szemle 1928.274.o

IMPRESSZUM

AKuFF-Bote – AKuFF Hírmondó
Alapítva 2005-ben

Kiadja: **Magyarországi Németek Családfakutató**
Egyesülete (AKuFF)

H-6500 Baja, Petőfi S. u. 56.

Felelős kiadó: dr. Pencz Kornél, az AKuFF elnöke

Megjelenik 180 példányban. –

Kereskedelmi forgalomban nem kapható.

Nyomdai munka: **Apolló Média Kft.**,

6500 Baja, Bezerédj Pál u. 9-13.

ISSN 2060-2995

Dr. Kopp Kristóf:

Bánáti őseim nyomában

Ez a kis történet **Láni Mihály** ükapámról fog szólni, illetve az ő felmenőiről, egy rövid földrajzi, nyelvi-kulturális kitekintéssel a **Bánság** északi részére.

Azt mindig is tudtam, hogy a dédanyámat **Láni Erzsébet**-nek hívták, nagymamám sokat mesélt róla, pár gondolat erejéig az ükapámra, az ő nagyapjára is kitért, de mivel még az I. világháborúban meghalt, már ő sem találkozott vele. Minden, ami maradt belőle, néhány elsárgult fotó és egy szép 19. század végi pohár, amin az ő arcképe látható.

Amikor a családfakutatásba kezdtem, felkeltette az érdeklődésemet ez a rejtélyes ükapa, főleg mivel az I. világháború időszaka kedvenc témáim egyike. Azt azonban egyáltalán nem gondoltam, hogy a családnak ez az ága is német eredetű, azt meg főleg nem, hogy a **Bánság**ból ered. A **Láni** vezetéknevét egyáltalán nem cseng németesen, és mint kiderült, nem is az.

Belefogtam hát a **Lániak** kutatásába. A Hadtörténeti Intézet munkatársai segítségemre voltak abban, hogy **Láni Mihály** hol és mikor esett el. A Magyar Királyi I. Honvéd Gyalogezred 2. századában szolgált, mint ezredcipész (ez volt polgári foglalkozása is), és 1917. január 14-én hunyt el az akkor az **Osztrák Tenger mellékhez (Küstenland)**, ma Szlovénia, közel az olasz határhoz) tartozó **Merce** községben, az olasz front közelében, de nem harci sérülésben, hanem szívszélhúdás következtében. Itt helyezték örök nyugalomra, majd később átszállították a sezana-i központi katonai

temetőbe, ott nyugszik ma is valamelyik mohá lepte sírkő alatt. Tavaly egy trieszti üzleti utam során gyűjtöttem ott egy gyertyát ükapám emlékére. Visszafele forgatva az idő kerekét azt is kiderítettem, hogy két gyermeke volt, az egyik a dédanyám, **Láni Erzsébet** (1905-1974), a másik az öccse **Antal Mihály** ükapám pedig úgy lett cipész, hogy 1904. augusztus 24-én elvette az ükanyámat, a **kispesti Hága Antal** cipésmester lányát, **Ilonát**, és így egy csapásra a családi vállalkozásba is bevonták. A polgári házassági bejegyzésből derül ki az is, hogy **Láni Mihály** 1876. július 14-én született a **Torontál** vármegyei **Detta** mezővárosában (ma Románia). Ott történt utalás néhai szüleire – szépszüleimre - **Láni Mátyásra** és **Heim Máriára** (ez már egy szép sváb vezetéknev), és hogy utolsó lakhelyük az **Arad** vármegyei **Szemlak** volt. Fenti adatok azonban még mindig nem bizonyították, hogy ükapám sváb lett volna, mert a **Bánság** és benne **Detta** igen sokszínű nemzetiségi képet festett a 19. század végén. Mit csinál ilyenkor egy családfakutató? Virtuálisan felüti a **dettai** anyakönyvet (már ha megtalálja valamelyik internetes forrásban) a kérdéses dátumnál. Ezt tettem én is, de semmit nem találtam, a helyzet nem volt ilyen egyszerű. A segítséget dédanyám születési anyakönyvi bejegyzése adta, ahol ismét megadták a szülők származási helyét, és ott már **Láni Mihály** esetében **Bogáros (Bogarosch, Bulgarus, Torontál** vármegye, ma Románia) van feltüntetve. A **bogárosi** anyakönyvben pedig ott volt a megfelelő helyen **Michael Lani**.

Pag. 144 Matricula Baptistorum					Ecclesiae Bogárorensis 1876. 144						
Numerus eurotus	Annus, mensis, dies		Baptisatum		P a r e n -		t u m		Observationes		
	Nativitas	Colati x Baptismi	N o m e n	Sexus masculini femin.	Legitim. vel illegitim	Nomen, Cognomen, Conditio	Religio	Locus domicilii numerus domus		Patris nomen, Cognomen, Conditio	Baptisantis Nomen, Cognomen, officium
III.	18	7. 6.	14.	23.	Michael	mas.	legit.	Matthias Lani (orig. Pillit)	Maria Heim (orig. Bogaros)	operarius	
	Rom. cath.	Dakács	H=0.		Michael Thierjung Eva Thierjung coelibes			Ignatius Thierjung Dorotheus Bogárorensis			Mater Pettae in mense parte nata, tertio die Dakacium re- gressa est cum in- fante. Vide N.º 334/1877

Ez az anyakönyvi bejegyzés lesz az, amit a következőkben elemezni fogok, mert egy családfakutató számára nagyon érdekes adatokkal szolgál. Az első és legfontosabb, hogy kilenc nap különbség van a születési dátum és a keresztelés között, és ebben az időben tudvalevő, hogy vagy aznap, vagy néhány nap különbséggel minden újszülöttet megkereszteltek. A magyarázatot az eredeti latin és a mellé írt magyar felirat adja a bejegyzés végén: „Mater Dettae in messe partu natus, tertia die in Pakáczinum regressa est cum infante – Az anya **Dettán** aratás-időben szült, harmadnapra Pakáczra visszament a gyermekkel”. Vagyis ükapám az aratás közben született meg, és mivel édesanyja **bogárosi** illetőségű volt, ott keresztelték meg. Édesapja **Mátyás Billéd**ről származott, amely szomszédos település.

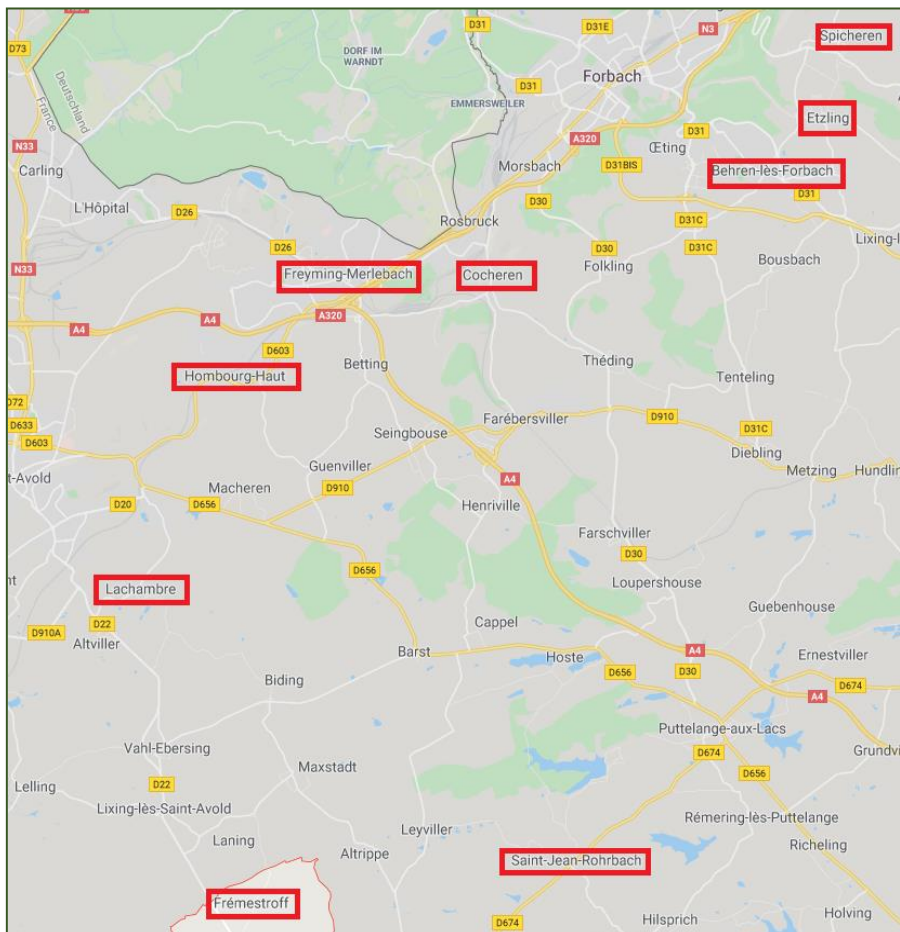
A következő téma a **Pakácz** helységnév. **Kis-** és **Nagypakácpuszta Bogáros, Billéd** és **Sándorháza** között helyezkedik el, részletesebb térképeken. **Sándorháza** a zágrábi püspök birtoka volt, mint ahogy a pakáczi puszták is. A terület egy részén az 1850-es években új községet alapítottak a dohánytermesztésre, a neve **Újhely** lett. A bejegyzésben szereplő **Pakácz** viszont északabbra, a **Bogárosról Pészak** felé vezető országút mellett fekszik, akkoriban **Bogáros** tanyája volt, ma vasúti megállóhely is van ott (**Pészak-Kispakácpuszta**, románul **Satu Nou**). Előbbi települések mindegyikét abban az időben szinte kizárólag svábok lakták, **Újhelyt** is a környező falvak sváb lakossága népesítette be.

Pakács puszta elhelyezkedése

Innen tehát egyértelmű, hogy **Láni Mihály** ükapám **Kispestre** kerüléséig szinte kizárólag németül beszélt. Viszont honnan ered a **Láni** név? Hála a bánati sváb szervezeteknek (Heimatortgesellschaften – HOG-s) a

települések anyakönyvei nagyon jól dokumentáltak, úgynevezett családkönyveket (Ortsfamilienbücher) készítettek róluk az innen elszármazott utódok, ahol a 18. századi betelepítésig vissza lehet követni az egyes családokat. Ezek egy része elérhető az interneten, más részét a különböző szervezetektől nyomtatott, vagy elektronikus formában meg lehet vásárolni. Így tettem én is. Ezekből aztán szépen vissza tudtam vezetni a családfát a betelepülésig, sőt az óhazába visszajutva bizonyos ősknél 14 generációig a 16. század végéig.

A lotharingiai ősök származási helyei

Röviden az itteni ősokról is írok pár szót, csak kivonatolva, mert arra az egész kiadvány nem lenne elegendő, ha minden adatot le szeretnék írni. **Láni Mátyás** szépapám **Billéden** (*Torontál* vármegye) született 1843. február 12-én, szülei **Josef Lany** és **Eva Blum**. Itt már **Lany** az elnevezés, és a korábbi bejegyzéseknél olvashatjuk **Lanee**, **Lahny** alakokban is. A **Lániaiak** a betelepüléstől kezdődően **Billéden** éltek, katolikus földművesek voltak. Első itteni őszám **Jacob Lanee**, aki 1772 körül érkezett **Billédre** és 1807-ben hunyt el itt. Származási helye bizonytalan, de a **Billédi** családkönyvben dt. **Lothringen** szerepel (**Deutsch-Lothringen**). Az oldalágak kutatása során aztán pontos származási helyek is előkerültek, elsősorban a ma Franciaországhoz tartozó, de a moseli frank és pfalzi német nyelvjárást beszélő lotharingiai területről, csak párat említve a teljesség igénye nélkül: **Spicheren** (itt sikerült a legrégebbre visszavezetni, 1580-ig a családfát), **Hombourg**, **Sankt Avold**, **Kammern/Lachambre**, **St. Jean – Rohrbach**.

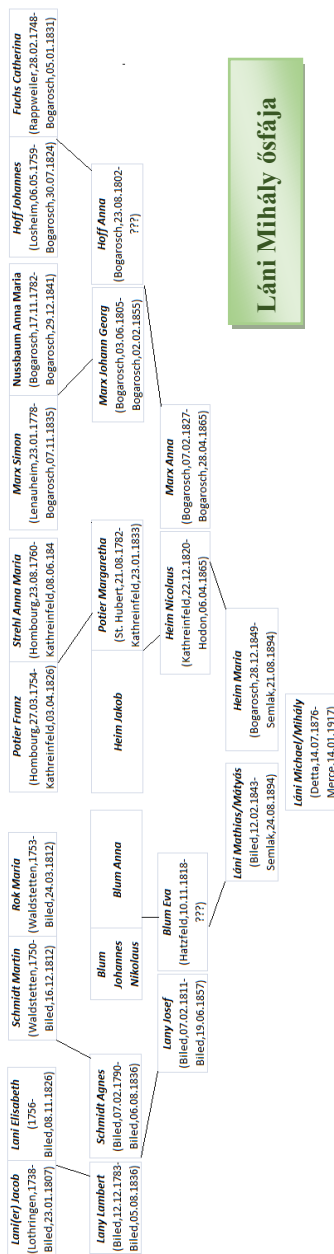
Szépanyám **Heim Mária** esetében már bonyolultabb a kép. Ő ugyan **Bogároson** született 1849. december 28-án, de a szülei már nem, apja **Nicolaus Heim katalinfalvi** volt (**Kathreinfeld /Torontál** vm/, **Ravni Topolovac**, ma Szerbia), anyja **Eva Blum** pedig **Zsombolyán** (**Hatzfeld, Jimbolia**, ma Románia) látta meg a napvilágot 1818-ban. Azonban ez utóbbi településeken sem találtam korábbi adatokat a két családnévről. A szerteágazó rokonok kutatása során itt szintén **Lotharingiába**, valamint a **Fekete-erdő** alemann nyelvű vidékeire is eljutottam. Az ősök között a jól megszokott **Schmidt**, **Pfeiffer**, **Schneider**, **Mühlbach** mellett szerepel a **Rouvin**, **Foetique**, **Potier** családnév, ami egyértelműen francia eredetű, és hosszas kutakodás után kiderült, hogy a **Láni** is az, méghozzá a **Lanier** leegyszerűsödésével alakult ki, vagyis nem lenne meglepő, ha a korábban említett első **Billédre** települt őst az óhazában még **Jacques Lanier** néven keresztelték, melyből aztán **Lanee**, majd **Láni** lett.

A Bánátba a 18. században a Habsburg Birodalom minden sarkából telepítettek mindenféle nyelvű és vallású népet. Egyik falu katolikus volt, másik evangélikus, egyik német, másik román, harmadik szerb, de voltak francia alapítású falvak, mint a mai **Bánátnagyfalu** (**Banatsko Veliko Selo**, Szerbia), ami tulajdonképpen három hajdani lotharingiai alapítású települést, **Saint Hubert**-et, **Charleville**-t (németül **Karlsdorf**) és **Seultour**-t foglalja magában. Ezekben a falvakban még az 1840-es években is francia volt a mise nyelve. Innen, **Saint Hubert**-ből is érkezett egy ősanyám, **Margaretha/Marguerite Potier**, de a szomszédos **Nagyőszön**

(*Triebswetter, Tomnatic*, Románia) nevelkedett a kor neves temesvári püspöke, **Bonnaz Sándor/Alexander** (1812-1889), kinek nagybátyja a francia származású **Bonnaz Antal** volt a helyi plébános. A 19. század végére azonban ezek a falvak teljesen elsvábosodtak, a francia nyelvet felváltotta a (helyi) többség német dialektusa.

Visszatérve **Láni Mihály**ra, ő nagy valószínűséggel a moseli frank nyelvjárás egy helyi formáját beszélhette, ez volt a beszélt nyelv **Bogároson** és **Billéden** is, kisebb különbségekkel. A Bánátban a frank nyelvjárások voltak a dominánsak, szemben Magyarország más vidékeivel, ahol inkább a bajor-osztrák dominált, de nyelvi szigetek itt is kialakultak, példának okáért **Zádorlakon** (*Sanderlach, Zadareni*, Románia) – innen is származnak felmenőim – az alemann nyelvjárást beszélték, míg Temesvár polgársága inkább a hivatalos osztrák zsargont használta. Egy dolog azonban közös volt a fent említett **Bánsági** német falvakban, a vallás. Ugyanis mindenhol a római katolikus egyházhoz tartoztak a hívek.

Láni Mihály és Hága Ilona **Kispesti** házassági anyakönyvében – ahogy fent említettem, szerepelt a – már elhunyt – szülők, **Láni Mátyás** és **Heim Mária** utolsó lakhelye, **Szemlak**. A sok fenti furcsaság mellé egy újabb, ugyanis **Szemlak** földrajzilag már nem a **Bánság**, hanem a Maros jobb partja, a történelmi **Arad** vármegye. Emellett az itteni németajkú lakosság jobbára evangélikus, illetve református vallású volt, a

Láni Mihály ősfája

katolikusok a közeli **Pécskára** jártak misére, saját egyháza csak igen későn lett, ma is a pécskai plébános misézik itt. Szépszüleim feltehetőleg a munka miatt kerültek erre a számukra minden szempontból idegen környékre, napszámos szegény parasztok voltak. A pécskai anyakönyvi bejegyzés szerint 1894 augusztusában négy nap különbséggel mindkét szépszüdőm elhunyt, valószínűleg ahogy együtt végig küzdötték a nehéz életüket, halálukban is együtt maradtak. Tudomásom szerint az űkapám volt egyetlen felnőttkort megért gyermekük, ő ezt követően **Kispestre** költözött, és elkezdődött egy új történet.

SZERVEZZEN ÖN IS TALÁLKOZÓT!

Felhívjuk tagjainkat, barátainkat, hogy amennyiben lakó- vagy származási helyükön segítséget tudnak nyújtani egyesületi találkozó megszervezésében, jelentkezzenek.

Feltétel, hogy 50-70 személy részére elegendő hely legyen, valamint az étkezési lehetőség biztosított legyen.

Jelentkezni az egyesületi találkozókon személyesen, vagy írásban dr. Pencz Kornél elnöknél lehet.

Szeretnénk, ha találkozóinkat hosszabb időre előre meg tudnánk tervezni, hogy a tagjaink az egyéb programjaikat ennek megfelelően tudják alakítani.

Steinhauser Klára:

Ismerjük meg budaörsi elődeink küzdelmes életét

A 18. sz.-i Német Birodalomról azt kell tudnunk, hogy nem volt egységes. Kis fejedelemségek, hercegségek, tartományok alkották. Így uraik nem rendelkeztek akkora katonai erővel, hogy az alattvalóikat a külső ellenségtől megvédjék. A híres-hírhedt 30 éves háború terheit a föld népe a mai Baden-Württemberg területén még ki sem heverte, amikor újabb megpróbáltatások szakadtak rá. Az ellenséges betörések állandóan nyugtalanították a lakosságot. Sem életük, sem vagyonuk nem volt biztonságban. A francia és a svéd katonák kegyetlenül bántalmazták őket. Nem kíméltek sem nőt, sem gyermeket, sem aggastyánt. 1688-ban **Heilbronn** került kőpadra. Kastélyok, szőlőskertek, házak égtek, üszkösödtek. Az emberek hiába menekültek a templomokba, azokat is felégették, bemocskolták. A gall katonáknak ez volt a jelszava: „Ami nem jut a hasba, vagy a tarisznyába, azt pusztítsátok el!” Egy korabeli krónikás így kesergett: – A franciáktól meggyalázott nőszemélyeket hajnalban az utcán lehetett találni. Úgy jártak el, hogy még a barom is szégyellné magát, és ahogy még a farkas sem ragadná meg a bárányt.”

**Harmicéves
háború / a
nördlingeni
csata 1634.
szeptember
6-án**

| kép
forrása:
picture-
alliance /
akg-images

Az ellenséges katonák elhurcolták az ígás állatokat, elvitték a vetőmagra valót. Így a parasztok nem vetettek, nem arattak. Súlyos éhínség lépett fel. A korabeli feljegyzések természeti csapásokról is számolnak be.

Telente a rettentő hideg időjárás megtizedelte az állatállományt. A nyarak esősek voltak, tönkrement a termés egy része. Mi lehet az alapja annak az állításnak, hogy ismeretlen madárfajok jöttek, amelyek felfalták a kalászeket?

Ugyanakkor az uralkodók, a hercegek, fejedelmek XIV. Lajos, francia király udvartartásának mintájára fényűző életet folytattak. XIV. Lajos udvartartását igyekeztek utánozni. „Francia mintájú ringyóvilág bujálkodott Stuttgartban. – írták az akkori viszonyokról.

Egyre-másra különböző adókat vetettek ki a jobbágyokra. Nőttön-nőtt az elkeseredett népesség tömege.

A megélhetést az a törvény is nehezítette, mely kimondta, hogy a földet a családból a legidősebb fiú örökölheti azért, hogy ne aprózódjon szét birtok. A többi családtag iparosnak, napszámosnak mehetett.

Honnan jöttek?

A legtöbben Svábföldről jöttek (a mai Württemberg területéről) – ezért a betelepülőket közös szóval sváboknak hívják. De tömegesen érkeztek Elzászból, Hessen tartományból, a Rajna mentéről. Csatlakoztak hozzájuk svájciak, frankok, tiroliak is. Nagy kolóniák alakultak ki Pest-, Fejér-, Tolna-, Baranya megyében, Bánátban, a Vértes környékén és a Budai hegyvidéken. Mivel legtöbbjük a Dunán érkezett, ezért „dunai sváboknak” is nevezik őket.

Egy fennmaradt népdal kifejezi az útra kelők bizakodását, de szorongását is.

*A Duna a tengerbe folyik
nappal meg éjszaka.
Hullám hullámot csalogat,
egyet se látsz már soha.
A fecske tavasszal visszatér,
gólya száll valahova,
de aki Magyarországra ment,
nem jön már vissza soha.*

*Magyarország a leggazdagabb
búzája, szőleje jó,
Günzburgban ez megmondattott
készen áll mind a hajó,
sok ott a barom, a hal, a vad,
szép legelő, laktató,
aki most Magyarországra megy
annak lesz világa jó.*

(Kalász Márton – eredetileg Martin Christman – fordítása)

A származási terület iránt érdeklődőknek nehéz a dolga, mert kevés kivétellel jegyezték fel az elindulás helyét. Néhány **budaörsi** családnak sikerült, ők a Fekete-erdőig és Svájc területéig vezették vissza a szálakat.

A keresztény csapatokat Lotaringiai Károly, Savoyai Jenő herceg és Bádeni Lajos örgróf vezették. A mai Pest megye 163 településéből 43 vált a földdel egyenlővé. A Budai-hegyvidék falvai zömében megsemmisültek Lakosai – ha tudtak – még időben elmenekültek, vagy a harcok során veszítették életüket. Sokukat rabláncra fűzve vitték a török birodalom rabszolgapiacaira. Dunántúl lakossága a török idők alatt 900.000-ról 360.000-re csökkent. A Buda környéki települések közül ötben maradt kisszámú lakosság (**Zsámbék, Tök, Bia, Páty, Tárnok**) Településünk az 1698-as megyei összeírás szerint: „*Ganz oedt*”, azaz teljesen pusztá.

Az európai seregek összefogásával 1686-ban felszabadult Buda. Majd fokozatosan szorították a déli határrészek fele a meggyengült oszmán hadat.

Budavár visszavétele (Benczúr Gyula festménye, 1896)

Hogy milyen állapotok maradtak utánuk?

Egy angol utazó ezt írta: Budától Eszékig nincs egy ép ház sem. Nádasdy Ferenc császári tábornok szerint: „Itten a nagy pusztaság miatt absolute még pénzért sem kaphatni semmit.”

Az ország urai belátták, hogy országrésznyi területeken munkáskézre van szükség. Ha nincsenek földművesek, nincs termelés, nincs jövedelem. „Ubi populus, ibi obulus” azaz: ahol a népesség, ott a pénz – járta a mondás. A bécsi udvari kamara gróf Kollonich Lipót győri püspököt, majd kalocsai, később esztergomi érseket bízta meg egy betelepítési terv kidolgozására. 15 hónapi munka után, 1689-ben nyújtotta be I. Lipót császárnak „*Einrichtungswerk des Königreichs Ungarn*” című művét, amely magában foglalta a magyar területek átfogó közigazgatási átszervezését. Az érsek úgy vélte, az egész birodalom érdeke, hogy minden tartománya önmagát tartsa el, ezért kell Magyarországot is „*benépesíteni és gazdaggá tenni, katonasággal, várakkal, jövedelmekkel ellátni*”. A németek Magyarországra történő telepítését illetően az ő elképzelései valósultak meg.

Hogyan?

A magyar földesurak toborzó ügynököket (ágenseket) küldtek német földre. Ezt tették a Zichyek is, Buda-Eörs hajdani urai. A lelkes ügynökök tejfel-mézzel folyó Kánaánnak festették le a török dúlta vidéket. **Regensburg**ban kivándorlási iroda nyílt. Rövid idő alatt üzletgá vált a Magyarországra telepítés. Az ágensek toborzó cédulákat osztogattak vásártereken, vendégfogadóknak. „Varázsdalokat fuvoláztak” arról, hogy kitűnő lehetőségek várják őket Magyarországon. A német fejedelemségek jóváhagyásával megindult az elkeseredett emberek kivándorlása

Korhú feljegyzés maradt fent egy toborzó naplójából. Eszerint április 15-én indult lóháton **Pozsony**ból. 18-án **Bécs**be ért. Ott 3 napot várt az útlevele. 30-án **Ulmba** ért. Ott bejárta a környéket, toborzóleveleket osztogatott. Amikor összejött a kellő számú kivándorló, akkor **Ulmba**n hajóra szálltak. Ez június 15-én történt. 28-án már **Pest-Budára** érkeztek. Abban az évben még egyszer megtehetette az utat. Ügynökünk napi ellátása lóval együtt 1 rajnai forint volt. **Bécs**ben vásárolt egy dolmányt, egy nadrágot, egy pár csizmát. Összesen 13 rajnai forintért. 3 r.ft.-ot fizetett az útleveleért, egy nyomdásznak 5 r.ft. A toborzó céduláért. Egy apácakolostorban kapott szállást, ahol borraivalót adott és a koldusok között 4 r.forintot osztott ki alamizsnának.

Egy másik ügynök viszont keveselli a díjazást, miközben hosszú időre magára kell hagyni a feleségét és gyermekeit.

Ügynökünknek résen kellett lennie, amikor a dereglye megérkezett **Pest-Budára**, az elcsigázott betelepülőkkel, nehogy egy másik ügynök

elesábítsa az utasait a saját megbízottjához. Ugyanis, akkor elesett volna a nehéz munkával megszerzett „fejpénztől”.

A telepések echós szekerekkel jöttek, de többségük Ulmtól hajóval (bárkával, dereglyével) érkezett.

Az Ulmer Sachtel elnevezésű hajók eredetileg gabonaszállítás céljára épültek, 20-25 méter hosszúak, 4-5 méter szélesek voltak. A rájuk épített kis kabinház csupán 6-8 méter hosszát tett ki. A 16. század folyamán ilyen hajókon a gabonán kívül bort, egyéb terményeket és árukat szállítottak *Ulm*ból *Bécs* piacára.

**Az ulmi
Gesellschaft der
Donaufreunde
Ulm e.V.
egyesület hajója
Bajára érkezik
Belgrádig tartó
hosszú útjuk
során, 2019.
július 7.**

Fotó: Pencz

A 18. században azonban egyre inkább csak a telepések szállítására használták ezeket a vízi alkalmatosságokat. A vízi út során igen korlátozott hely állt a telepések rendelkezésére a csomagok elhelyezésére: ruházat, úti élelem, vetőmag, kéziszerszámok, esetleg néhány baromfi szállítását engedélyezték csak az utazás szervezői.

Ulm dél-németországi város a Duna mellett. A német kivándorlók sorsa szorosan kapcsolódik a város XVII-XVIII. századi történelméhez. Ez idő tájt a Kelet- és Közép-Európába települni szándékozók tömegei határozták meg a város képét. Az ulmi krónikák első ízben 1712-ben tesznek említést nagyszámú kivándorlóról, akiket ulmi hajósok szállítottak a Dunán, a török uralom alól felszabadult Magyarországra.

A kivándorlók között nagyon sok fiatal férfi volt, akiknek hazájukban már nem jutott földterület a család „birtokából”, de keleten saját földhöz jutást reméltek. Mivel azonban egyedülálló személyek nem

kaphattak földet, csak házas, családos emberek, ezért sokan közülük – még mielőtt **Bécs**be megérkeztek és ott jelentkeztek volna – **Ulm**ban sietve házasságot kötöttek

A hajóút nem volt veszélytelen. Utasaik ki voltak téve az időjárás viszontagságainak. Volt rá példa, hogy a részeg hajós legények felborították a bárkát és a kivándorlók vagyontárgyaik a vízbe estek. Ezért Bécsben feljelentést tettek a hatóságoknál. A legnehezebb rész az örvények, zátonyok, sziklák tűzdelte szakasz volt. A Grein örvények környéke, minden hajós rémálma. Olyankor a legtapasztaltabb, legerősebb hajóslegények álltak a kormánykerékhez. Ma már ez a szakasz a zsilipeknek és a folyószabályozásnak köszönhetően természetesen biztonsággal hajózható.

A németországi tartományokból betelepültekre embert próbáló munka várt. Minden bizonnyal kínozták őket a honvágy is. **Budaörs**ön szívós tenni akarással évről évre gyarapodtak, már templomot, iskolát építettek, amikor egy iszonyú járvány tört rájuk.

A kórt a török harcokból visszatérő katonák hurcolták be. Terjedhetett cseppfertőzéssel emberről emberre, de terjesztették a patkányok és a rajtuk élősködő bolhák, bőrön át. A legveszedelmesebb fajtája a bubópestis vagy gugahalál. A beteget magas láz, toxikus tünetek kínozták. Nyirokcsomói hónaljban és ágyékban felduzzadtak, elgennyesedtek, kifekélyesedtek. A dögvészes kelevények, a gugák megjelenése a halál közeledtét jelentették, ami 3-4 nap alatt bekövetkezett. A holttestek hamar megfeketedtek, ezért feketehalálként is emlegették.

Pest vármegye 1738. júniusi körlevélben arról tájékoztat, hogy a „dög már Csongrád megyében grasszál”.

Karcagon hidászok táboroztak, közülük négyen meghaltak pestisben. Az óvintézkedések ellenére olyan gondatlanul temették el őket, hogy a játszadozó gyerekek a kiálló végtagokat megfogdosták. Ezt követően a városra rátört a vész, 1500 áldozatot követelt. Miután a védőintézkedések betartásában továbbra is voltak mulasztások, „Isten ostroma” tovább sanyargatott.

1739 júniusában **Pest** „bé záratott és strázsákkal körül vétetődött. Senki a lineán át ne mennyen, mert ha meg tudatik vagy meg kapatik valaki, az olyan ember minden kegyelem nélkül fel akasztatik avagy meg lövöldöztetik, akár Férfiú vagy Asszony személy lészen.”

Budaörsöt 1739 áprilisában elérte a ragály. Az összeírás a halottak névsorával így kezdődik: Ab incepta contagione (a fertőzés kezdetétől)

tehát áprilisban 49 lélek, májusban 90, júniusban 65, júliusban 28, augusztusban 3, szeptemberben 4, októberben 12, novemberben 5 személy esett áldozatul. Összesen 266, más adatok szerint 274 személy esett áldozatul. Becslések szerint ez a lakosság 50 %-át jelentette. (A pestis-lista Filipszky István „Elődeink öröksége III.” című tanulmányában olvasható) Az első elhunyt április 5-én **Johann Pachmann** 40 éves, az utolsó **Johann Schneider** 42 éves lakos.

Egy korabeli leírás szerint egész éjen át temették a halottakat. Koporsóval nem győzték azokat ellátni, ezért zsákokba dugva, lepedőbe varrva, gyékénybe takarva hantolták el. Elrendelték, hogy a lakott helytől távolabbra kijelölt pestistemetőt zárják le. „Elegendő földet hányassanak, kivált most meleg időben, hogy a dögletesség ki ne jöhessen a földből. Nem különben semminemű marhát a temetőhelyekre ne bocsássanak.”

1740. március 22-i vármegyei hirdetmény arról tudósít, hogy Pest megye területén megszűnt a járvány miatti zárlat. A főszolgabíró így köszöntötte a helységek bíráit: „Hogy az Úr azon dögletes nyavalyából kendtek kitisztulását megengedte, legyen szent neve áldott örökké.”

Évek múlva a hálás utódok pestisoszlopokat állítottak, általában a temető közelében, az elhunytak emlékére. Egyet találunk a Farkasréti út folytatásában, Gazdagréten. A pestistemető helye a múlt homályába vész. Elképzelhető, hogy a **budaörsi** és a környékbeli (**budai**) elhunytak ott a közelben alusszák örök álmukat, majd 300 éve.

**A gazdagréti pestisoszlop. Felirata:
Heilig Heilig ist der Herr**

Gott Sabaoth

Himmel und Erden Seien

Seiner Herlihkheit Voll

Fotó: minalunk.hu

A pestis elvonulása után a Zichy család, a község földesurai 1740-1744 között újabb, a Német Birodalomból érkező 50 családot telepített le.

Egy gazdatiszt arról értesítette az uraságot, hogy **Johann Diedersdorfer** meghalt, de az úrnak abból semmi kára nem származik, mert „jobbágy helyett új jobbágy vagyon.”

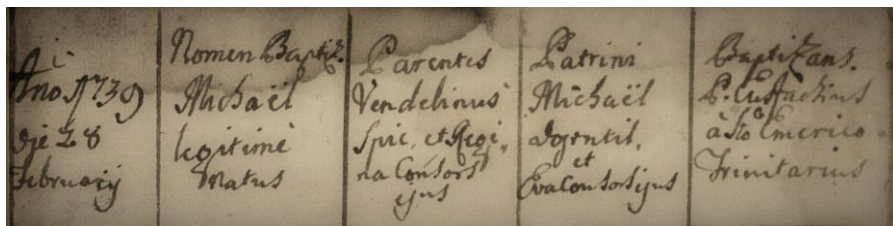
Hazájuktól távolra kerülve, az új faluközösség életében bizonyára jelentős eseménynek számított az első kisgyermek világra jötte.

Egy család új étellel gyarapodott, és a kis jövevény már itt született az új hazában. **Budaörs** lett a szülőfaluja, Magyarország a szülőföldje. Szüleinek ő lett a reménysége, kitől majd nemzedékek születnek – talán. Az itt születettek az idősebbektől hallhatták, hogy van egy óhaza valamerre, amerre a nap lenyugszik. Ők már nem érezték a honvágy kínzó fájalmát.

Ki is lehetett az első?

Az anyakönyvek szerint 1739. február 26—án megszületett **Michael (Mihály)**, aki legitim, azaz törvényes. Apja: **Vendel Spies**. (rk - római katolikus)

Anyja: **Regina**, consor ejus (az ő felesége), rk. Keresztszülők: **Michael Dyratil** és **Eva**. A keresztelő pap: **P. Eustachius**.

Milyen körülmények között jöhetett világra az a kis újszülött?
A vajúdó anya mellett biztos segédkezett bába („Hefamin”) a „szülésben járatos asszony”, aki gyakorlott lehetett, de kiképzetlen, mert a bábaképzés **Mária Terézia** kezdeményezésére indult meg később.

A kis hajlék és berendezése, ahol a fiúcska meglátta a napvilágot, a mai fogalmaink szerint minden bizonnyal nagyon szerény lehetett. Az édesanya jó előre megvarrta már a pólját, ingecskét, pelenkát, mindent kézzel, mert hol volt akkor még varrógép?

A megfürdetett, bepólyált, síró-rívó csecsemőt az édesanyja mellé, vagy durván ácsolt bölcsőbe fektették, és az akkori szokások szerint már másnap megkeresztelték.

Képzeljük csak el, hogy milyen sok dolga lehetett az akkor kismamának. Gondoljunk csak egy egyszerű dologra, egy tea elkészítésére lázas gyermekének. Ahhoz először fel kellett vágni a fát, behordani, tüzet gyújtani, meghozni a kútról a vizet, megvárni még felforr. Aztán a mosás, főzés, kenyérsütés, az állatok ellátása. A kis csecsemő gondozása mellett esetleg ott volt a többi gyermek, a háztartás minden gondja-baja,

De mi lett a kisfiú sorsa? A pestislistában megtaláljuk **Spies Vendel** feleségét és fiúgyermekét. Mindketten pestisben hunytak el, a kis **Michael** 7 hónapot élt. **Vendel** hamarosan újra házasodott, **Ebner Katharinát** vette feleségül. Az élet ment tovább.

1758-ban meghalt **Zichy Miklós**, aki a budaörsiek „kegyes ura” volt, majd alig hét évvel később a Királyi Kamara - érvényesítve az 1659-es szerződésben lefektetett jogát – visszavette **Budaörsöt** a **Zichy**-családtól, így 1765-től hosszú évtizedekig a község a kamara **óbudai** uradalmához tartozott.

Ebből az alkalomból a budaörsiek meleg hangú levélben köszönték meg **Zichy Miklós** özvegyének, **Berényi Erzsébetnek** a hozzájuk való jóságát, jelképesen búcsúzva ezzel a **Zichy**-család több mint százéves **budaörsi** uralmától:

„Hálásak leszünk életünk végéig, dicsérni fogjuk, soha el nem múló köszönetet mondunk, Nagyméltóságú Grófnőnek alázatos és engedelmes Buda-Eörs község”

Több mint száz év múlva „A militáris összeírás szerint Buda-Eörs lakossága 2398 fő”

A családok megélhetését elsősorban a mezőgazdasági termelés- a szőlő és borkultúra biztosította. Kedvező lehetőséget jelentett a főváros közelsége, ahol a terményeiket árusítani tudták. A takarékos, „spórolós” életmódjuknak köszönhetően, egyre több földet vásároltak **Budaörs** határán kívül is. **Budaörsi** gazdák tulajdonában voltak a **törökbálinti**, **sasadi**, **kamaraerdei** termőterületek. A gazdák gondos szakértelemmel művelték földjeiket. A nagy munkák idején összesegített a család. Ha napszámost fogadtak, akkor mindig a gazda ment elől, diktálva az ütemet. A köves hegyoldalakon lefolyó csapadékvizet mélyedésekbe vezették és az ott megülepedett termőföldet puttonyban, hátikosárban visszahordták a termőterületre! Ez a mai ember számára alig hihető. Pedig még ma is élnek közöttünk olyanok, akik ezekben a munkálatokban fáradoztak.

Ma is ismert a mondás: „A szőlő a hajlott embert szereti.” Igaz is, hogy a szőlő kívánja a legtöbb munkát: nyitás, metszés, legalább ötszöri kapálás, permetezés – szükség szerint kötözés – míg végre elérkezett a szüret ideje. A szőlőtermelés fejlődésének a filoxéra vetett véget. 1875-ben észlelték először Magyarországon. Minden elszánt védekezés ellenére a szőlőtöke gyökerén élősködő tetvek az egész ország szőlőültetvényeit tönkretették. **Budaörsön** is sok család szinte földönfutóvá vált. Sokan a fővárosban kerestek ipari munkát. Csak a nagygazdák tudtak talpra állni. A filoxéra a vad-alanyban nem tudott kárt tenni. Ezt a lehetőséget figyelembe véve vad-alanyokat telepítettek, majd 2-3 év múlva nemes vesszőkkel oltották be. A szőlőkultúra évek múlva újból felvirágzott. Egész pincesorok épültek a Kőhegy oldalában, az Odvas hegy tövénél.

Az állattartás egy „másik lábon állást” jelentett a családi gazdaságoknak. Sokan éltek a tejtermelésből. A jószágokat ugyan a gazda látta el, a tej eladása azonban az asszonyok feladata volt. Kora hajnali órákban vitték a budaörsi asszonyok a friss tejet gyalog, lovas kocsival, később a HÉV-vel, busszal. Piacokon árulták, de a legtöbbször voltak állandó „kundsajtjai” azaz vevőik. Nekik házhoz vitték a tejet, túró, tejfölt, tojást. A tejárusokat a népi nyelv „milimáriknak” hívta.

Tejet szállító asszony Felső-Ausztriában a 19. században. Legfeljebb a viseletében különbözhet a budaörsi társaitól

**Kép forrása: Az Osztrák-Magyar Monarchia Írásban és Képen
Közgazdasági élet Felső-Ausztriában.
(digitális kiadás: Arcanum Adatbázis Kft.)**

A község múlt századi meggazdagodását a *budaörsi* őszibarack páratlan diadala tette lehetővé. Elődeink rájöttek, hogy a meszes, agyagos, déli fekvésű domboldalak jó adottsággal bírnak a kitűnő zamatú őszibarack termeléshez. Továbbképzéseket, terménybemutatókat szerveztek a község előljárói. A 30-as évek elején már 10 ezer mázsánál több volt az őszibaracktermés. A délután leszedett zamatos gyümölcs osztályozás után ládába került és vonattal, sőt repülővel másnap reggel *Bécs*, *Berlin* piacain várt a vevőkre. Szomorú, hogy napjainkra alig akad hozzáértő szakember, termelő. A gyümölcsösök helyén lakóparkok épülnek, pedig a *budaörsi* őszibarackhoz hasonló ízletes gyümölcs nincs még a világon.

Máig ismert a mondás:

**Az első meghalt, a második sükséget szenvedett,
a harmadiknak lett kenyere.**

Felhasznált irodalom:

Hauser József: Budaörsi Krónika
Novák László: Pestis, kolera, himló Pest megyében
Helytörténeti Kislexikon
Budaörs Város Önkormányzata,
Filipszky István: Rögös utakon
Filipszky István: Nehéz kezdet
Dr. Riedl Ferenc: Szülőföldünk Budaörs

Az írás eredetileg a <https://minalunk.hu/budaors/> oldalain jelent meg, folytatásokban, lapunkban a szerző engedélyével közöljük. Az illusztrációk eltérnek.

**Ne csak magyarul olvassa újságunkat,
ősei nyelvén is!**

**Addig is gyakorol,
de a tartalom sem egészen ugyanaz.**

Nyelvében él... a nemzetiség is!

Ziegler Ágota:

A Mirk família

Ebben a cikkben nem a teljes családfám bemutatására törekszem, (túl sok lenne itt ismertetni minden pontos adatot.) inkább arról szeretnék beszélni milyen sok minden befolyásolja azt, hogy egy-egy fontos adat birtokába kerülhessünk.

Több mint 20 év eltelt azóta, hogy elkezdett érdekelni vajon honnan származik a családuk? Hogyan éltek, mivel foglalkoztak őseim? Azóta kisebb-nagyobb megszakításokkal keresem a felmenőimet

Édesanyám leányneve **Mirk** volt, normális esetben az ember a névviselő ággal kezdi a komolyabb kutatást, nálam ez nem így alakult.

A **Mirk** név az 1800-as évek elejére alakult át a valamikori **Merck**ből, az idők során nagyon sokféleképpen írták pl. **Merkh**, **Mörck**, **Mírck** stb. A zöme **Mirk** lett, de maradt **Merk** ág is.

Anyai nagyanyám szeretett a családról mesélni, ezért azt hittem, könnyebb lesz ezt az oldalt kutatni, de most már tudom egyik sem az.

Dédapám 4 gyerekkel maradt özvegyen, ezután vette feleségül a szintén özvegy gyermektelen dédmamát, majd 1900-ban megszületett első közös gyerekük a nagyapám és utána még nyolc... Kezdetől csodálkoztam, hogy nevelhettek fel abban az időben ketten összesen 11 gyereket?

Ennek a családnak összetartó ereje volt/van, a mai napig is „számon tartjuk” a rokonságot.

Így legelőször a 11 testvérről kezdtem el az adatgyűjtést. Már akkor sok meglepő dologgal szembesültem. Nagy segítségemre voltak az 1941-ben származás igazoláshoz kikért anyakönyvi kivonat másolatok, amik a nagyszüleimtől kerültek hozzám. Az egyik rokontól megkaptam dédapám iratait ezekből kiderült ükszüleim és szépapámék neve is. Össze sem lehet hasonlítani az akkori online lehetőségeket a mostaniakkal, így aztán, mintha kincset találtam volna (az is volt), úgy örültem Rudolf Keszler interneten egy ideig elérhető, kereshető Pilisvörösvár/Pilisszentiván OFB-jének. Akkor azt hittem, hurrá, megtaláltam az őseimet és ez az ág már komplett... Ekkoriban jöttem rá arra, hogy a családkutatás olyan, mint a házimunka, csak abbahagyni lehet, befejezni nem.

Akkor térjünk rá a **Mirkekre**.

A Mirk család 1903-ban, balról jobbra: Mirk Franciska, Mirk Márton, Mirk Jakab 2. felesége Marlok Mária, Mirk Mária és Mirk Anna, középen a már közös gyerek Mirk József (nagyapám). A négy nagy Mirk Jakab és az 1. feleség, Scholtz Franciska gyerekei.

A török utáni első vörösvári összeírásban 1696-ban szerepel egy **Henricus Merck** (gyerek nélkül írják össze). A vörösvári anyakönyvekből kiderül, hogy az 1677-ben *Messkirch*-ben született **Sebastian** nevű fiát 1707-ben 2 társával együtt kaszálás közben ölték meg. Az egyiket **Johann Ziegler**nek hívták, mint az édesapámat. Ekkor tudatosult bennem, hogy valószínűleg mindkét felmenőm révén a szomszédos *Vörösvár* első betelepülőinek leszármazottja vagyok. Azóta kiderült, hogy nem tudom biztosan állítani felmenőm-e **Heinrich Merck**, és a **Ziegler**eknél is hiányzik néhány biztos adat.

Mert nem is olyan egyszerű beazonosítani az ősoket, sok a buktató, és ha nem vigyáz az ember, könnyen elkeveredhet a több azonos, illetve a sokféleképpen leírt vezetéknevű között is.

Van úgy, hogy az ember megakad az addig megismert adatok alapján és egyszerűen nem jut tovább. Eltelik kis idő, vagy nem is kevés és egy véletlen során sikerül folytatni az ősök kutatását. A **Mirke**knél is több ilyen pont volt.

A megismert adatok alapján megpróbáltam visszavezetni elődeimet az első betelepülőhöz.

A családban, rokonságban fellelt anyakönyvi kivonatok alapján aránylag egyszerű volt az ükszüleimhez eljutni. Házassági bejegyzésüket a vörösvári anyakönyvben találtam: **Johannes Merck** és **Magdalena Moshaim(er)** 1814. augusztus 4-én kötött házasságot 21 illetve 20 évesen, a tanúk neve **P. D. Jacobus Braun** és **Andreas Vieszt**. Mivel szülők nem szerepelnek a házassági bejegyzésben, Rudolf Keszler adatait hívtam segítségül. Akkor derült ki, hogy az életkor alapján több különböző **Merk János** jöhet szóba, ez meglehetősen megnehezítette a beazonosítást. Végül a helyi szokások ismerete segített. Mifelénk legtöbbször a keresztpát hívták házassági tanúnak (násznagynak) is, és egy-egy családban a komaságot is megtartották több nemzedéken át. Kiderült, hogy **Merk Kaspar** (szülei **Johann Martin** és **Maria Carl**) és **Katharina Moser** gyermekeinek **Andreas Wiest** és **Rosalia Fetter** a keresztszülei, így **Johann Ev. Mirk**nek is, aki 1791. december 16-án született Vörösváron. Ami azt jelentette, hogy majdnem biztosan ezen az ágon lehet továbbmenni.

A szálak a Rudolf Keszler által összeállított családkönyvben 1899. szám alatt jegyzett **Merk Jakob**hoz vezettek, vagyis nem bizonyítható, hogy felmenőm az első vörösvári **Merk**.

Ugyanis az első Vörösvárra települt **Merk, Heinrich** kb. 1627-ben született (a születési helye nem ismert), feleségével **Maria Graffal, Sebastian** nevű fiúk születésekor 1677. január 8-án **Messkirch**ben élt. Az 1696-os vörösvári összeírás szerint **Heinrich** már Magyarországra települt és az anyakönyv szerint itt is halt meg 1707. 09. 25-én.

Kor szerint lehetne a felmenőnk és **Jakob Merk** a fia, de nincs rá bizonyíték.

A beazonosítható felmenőim jelenleg:

1. generáció

Merk Jakob (* kb 1685. + 1751. 12. 23. Pvár) és **Stenmayr Johanna** (*1689. 04. 28. **Aulendorf**, + 1749. 03. 08. **Pilisvörösvár** (szülei: Steinmayr Leonard és Zenner Anna Maria).

A házaspár 1710. 11. 26-án **Aulendorf**ban kötött házasságából az első gyerek 1712-ben még ott született, a következő 6 már Vörösváron.

Az 1725-ös adóösszeírásban a foglalkozása „exussor calics” (mészégető).

A házaspár 6. gyermeke **Johann Martin**.

2. generáció

Merk (Mörck) Johann Martin (*1728. 10. 20. Pvár, +1796. 10. 22. Pvár) és

Carl Maria (*1729. 04. 24. Pvár, +1794. 02. 23.) 1748. 11. 12-én Vörösváron kötött házasságából 9 gyermek született. Nyolcadik gyerekük: Kaspar.

3. generáció

Merk Kaspar (*1768. 05. 30. +1823. 10. 18. Pvár) és **Katharina Moser** (*1767. 11. 24. +1835. 12. 02.) Katharina szülei a postamesternél dolgoztak és ott is lakott a család

1788. 11. 19-én **Pilisvörösváron** kötött házasságukból 8 gyerek született. A második **Johann Ev**.

4. generáció

Merk Johann Evangelist (1791. 12. 16. Pvár, +1847. 03. 20. Pvár)
oo 1814. 08. 04. Pvár, tanúk: P .D. Jacobus Braun és Andreas Wieszt
Magdalena Mosham(er) (*kb. 1795 +1866. 01. 07. Pvár)

Gyerekek:

- 1.. **Mirk, Catharina**
*1814. 11. 10. Pvár, + 1814. 12. 16 Pvár
Ksztszülők: Jacobus Braun P.D. és Catharina Bánovszky
- 2.. **Merk, Maria Anna**
*1816.09.11.Pvár
Ksztszülők.: D. Martin Landrer és Julianna Bartl a provisor felesége ex Solymár
- 3.. **Mirk, Maria**
*1818.12.25 Pvár, Ksztszülők Martinus Ländlerer provisor és Barbara lánya
- 4.. **Mirk, Maria Magdalena**
1821.02.19 Pvár, Ksz. Martinus Ländlerer és Julianna Bartl
+ Pilisvörösvár 1822.04.16 Pvár
- 5.. **Mirk, Franciscus vadász**
*1823.09.07 Pvár ksztszül: Joannes **Mirk** és Anna Fetter
oo 1844.01.31 Anna Tagscherer Pvár
+ 1865.07.15 Pvár
- 6.. **Merk, Anna** Pilisvörösvár 1826.12.06., ksztszül: Joannes **Mirk** és Anna Fetter
- 7.. **Mirk, Katarina**
*1827.11.13 Pvár, ksztszül: Joannes **Mirk** és Anna Fetter
+1848.06.12 Pvár
- 8.. **Mirk, Magdaléna**
*1831.01.28 Pvár, ksztszül: Joannes **Mirk** és Anna Fetter
+ 1831.08.29 Pvár
- 9.. **Mirk, János**
*1832.10.30. Pvár, ksztszül: Joannes **Mirk** és Anna Fetter
+ 1853.02.14. Pvár
- 10.. **Mirk(Merk), Eva**
*1836. 02. 21. Pvár
+ 1836. 02. 21. Pvár

Magdalenáról még nem sikerült megállapítani, hol és mikor született. A szülei is ismeretlenek. Érdekes, hogy az első 4 gyereknél előkelő keresztszülők voltak. Különösen a legelső figyelemre méltó, egyrészt mert „3 hónapra született”, másrészt mert a keresztszülők, ugyanazok, mint **Mosheim(er) Lőrinc** "patikorum magiszter" (több helyen chirurgusként szereplő) és Magdalena Haaman 3 nappal később született gyerekénél. A keresztszülők P.D. Jacobus Braun (aki 1814-ben az esküvői tanú is volt), és Catharina Bánovszky. A névazonosság ellenére a rokonságot még nem sikerült bizonyítani. Johann és Magdalena házasságából 10 gyerek született Vörösváron. Több gyerekkorban meghalt, kettő már felnőttként tüdőbajban. Az anyakönyvekben, hol a Merk, hol a **Mirk** név szerepel. **Merk Franciscus** ötödikként született neki már nem „jutott” előkelő keresztszülő.

5. generáció

Merk (Mirk) Franciscus (*1823. 09. 07. Pvár +1865. 07. 15. Pvár)
oo 1844. 01. 31. Pvár

Tagscherer Anna (1823.07.16. Pvár + 1896.08.18 Psztiván)

Gyerekek:

1. **Mirk, Ferenc**

Pilisvörösvár 1848. 10. 03. ksztszülők Fáth József és Stéhly Franciska
oo 1874 előtt Adél Sigl (Siegl)
+ Karátsonyiliget 1912. 04. 11.

2. **Mirk, József**

Pilisvörösvár 1851. 04. 03. ksztszülők Fáth József és Stéhly Franciska
+ Solymár 1866. 12. 31.

3. **Mirk, Maria**

Pilisvörösvár 1853. 04. 04. ksztszülők Fáth József és Stéhly Franciska
oo1874. 05. 25. Dávid Herman Piliscsaba

4. **Mirk, János**

Pilisvörösvár 1855. 04. 26.

5. **Mirk, Jakab**

1861. 02. 12. Psztiván
ksztszülők Jacobus Richolm és Theresia Neubrandt
+ 1938. 06. 22. Psztiván

Az öt gyerekből 4 Vörösváron született, az apa zsellérként van feltüntetve. Az 5. gyerek **Jakab** már a szentiváni kastélyhoz tartozó vadászházban, az apa ekkor már vadász. 1865-ben meghalt a családfő, a lakhely megint Vörösvár. Anna öt gyerekkel maradt özvegyen. 1871-ben férjhez ment **Richolm János** 6 gyerekes szentiváni özvegyemberhez, odaköltözött Anna legkisebb gyereke, **Jakab** is, aki 10 éves volt ekkor, ő a dédapám.

De mi lett az uradalmi vadász, **Mirk Ferenc** másik 4 gyerekével?

A családi legendákra érdemes odafigyelni, az a hír járta, hogy két testvér **Bajára** került, még képek is előkerültek.

Akkor még az online kutatás csak álom lehetett, megkértem hát dr. Pencz Kornélt, aki tősgyökeres **bajai**, hogy nézzen már utána az anyakönyvekben. Megnézte oda-vissza, sehol semmi.

Aztán előkerült egy gyászjelentés az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) gyűjteményéből. **Mirk Ferencz**, gróf Karátsonyi Jenő uradalmi erdészének haláláról tudósított, **Karátsonyiligről** (ez ma Románia területén található).

Itt a helytörténeti ismeretek segítettek, hiszen akkortájt a mi környékünk is a **Karátsonyi** családé volt. Azt írták „46 évi hű szolgálat után” minden ráillett az elsőszülött 1848-ban született **Ferencre**, a név a kor és a földesúr neve is. Apja halála után kerülhetett ő is az uradalomba dolgozni. De a **bajai** szál mégsem akart még összeállni. Aztán valahol olvastam, hogy a kalocsai érsekségnél volt egy **Mirk**. Pencz Kornél segítségével az egyesületi könyvtárból először a hajósi, majd dolatz-i OFB-ből kaptam adatokat a családról, később az anyakönyvekből is.

Végül milyen a véletlen, az is kiderült, hogy nem is **Mirket** kellett volna keresni **Baján** mert névmagyarosítás volt (**Mécs**), és hogy Pencz Kornél évtizedek óta ismeri az egyik ősrokonomat.

MATRICULA						DEFUNCTIO			
Annus et Dies Obitus	Defuncti				Morbus sive aliud genus moris	Fuitne provisus Sacramentis Moribundorum?	Locus et dies Sepulturae	Nomen Sepelientis	
	Nomen et conditio defuncti item eius coniugis vel parentis	Locus originis et habitationis numerus domus	Sexus						Aetas
			masculinus	foeminius					
1866. December 27. per	Mirk Ferencz, Mirk Ferenc Erőssy János uradalmi vadász fia	Szarmarava Vörösvár Lakhelye dolatz Királyi 16.	fi	—	106	Végváros, tananyagból magától meg lett.	Uttolói há- za, szentiván, 1867. évi Janus 1. nap	Erőssy János, Plebanus	

A másodszülött **József** valószínűleg a **Solymáron** lakó uradalmi fővadász házanépéhez tartozhatott (Elish Erzsinék köszönhetően sikerült megtudni), mert a szomszéd házban lakott, mikor 1866 szilveszterén 15 évesen „vigyáztalanságból meglötte magát”. (ld. előző kép)

2

Özv. Mirk Ferenczné szül. Sigi Adél a maga, és gyermekei: Stiller Józsefné szül. Mirk Matild, Gergely Józsefné szül. Mirk Szidonia, Mirk Hermína, Mirk János és Mirk József; vejei: Stiller József, és Gergely József; menyei: Mirk Jánosné szül. Kirchner Magda és Mirk Józsefné szül. Fischer Erzsébet; unokái: Stiller Etus, Stiller Emi, Stiller József, Stiller Margit, Gergely Irén, Gergely Gizella és Mirk István valamint a többi rokon nevében megfőrt szívvel tudatja, hogy felejtéhetetlen jó férje

Mirk Ferencz
gróf Karátsonyi Jenő uradalmi erdész

folyó hó 11.-én reggel 5 órakor, életének 63, és 46 évi hű szolgálat után jobbútre szenderült.

A megboldogult hült tetemei f. hó 13.-án d. e. 10 órakor fognak a rom. kat. szertartás szerint a dettai sírkerben örök nyugalomra helyeztettni. Karátsonyiliget, 1912. évi ápr. hó 11.

Legyen áldott emléke!

FINKE ÉS KRECH, DEKA

Özö détai temetőszéki vállalat, Lorenz.

Mária 1853-ban született, **Piliscsabára** került szolgálónak, 1873 márciusában ott hozta világra **József** nevű gyermekét, akivel aztán édesanyjához jött **Szentivánra**, de a gyerek csak 5 hónapot élt. Ezután visszament Piliscsabára és 1874 májusában férjhez ment **Hermann Dávidhoz**.

Az 1855-ben negyedikként született **Jánosról** nem sikerült megtudni, hova került. Egy édesanyjuk halála utáni periratból annyit tudunk, hogy 1897-ben még élt, de sajnós azt még nem tudni hol volt a lakóhelye.

Az 5. gyerek a dédapám, **Jakab**.

6. generáció

Mirk, Jakab

* 1861. 02. 12. Psztiván

oo I. 1888. 05. 06. Franciska Scholz Psztiván

oo II. 1898. 08. 09. Mária Marlok Pvár

+ 1938. 06. 22. Psztiván

**Mirk Jakab ún.
"vőládája" (Truchl)
Szentivánon a
vőlegénynek
csináltattak ilyen, ebben
tartották a ruhájukat a
férfiak.**

1888-ban 27 (!) évesen kötött házasságot, az ara 1869-ben született. Ez a házasság "Rózszaesküvő" volt, az erről szóló alapítványról hosszan lehetne mesélni. A lényege, hogy a kiválasztott ara hozománya ennek köszönhetően 1000 forint volt, ebből az ifjú pár megalapozhatta a jövőjét. A

pénzből vettek egy házat is, a telken ma is az egyik leszármazott család él. (tájékoztató a rózszaesküvőről www.karatsonyi.hu)

1898-ban valószínűleg **Jakab** nevű gyermeke születése miatt, meghalt **Franciska**. A négygyerekes özvegy ekkor elvette feleségül az 1875-ben Szentivánon született, gyermektelen özvegy **Marlok Máriát**.

Felső kép:
Mirk Jakab és 2.
felesége, Marlok Mária
az 1930-as években az
udvarukon, Ferenc
fiuk családjával

Oldalsó kép:
7-en a 11-ből a kép
1978 előtt készült.

Házasságukból kilenc gyermek született. Ketten gyermekkorban meghaltak. Az első házasságból született négygyel együtt összesen 11 gyereket neveltek fel. Az 1898-ban kötött házasság bejegyzésénél a vőlegény foglalkozása kőszénbányamunkás. Az első közös gyereknél (**József**, 1900) kisbirtokos és kőszénbányamunkás. A későbbi dokumentumokban mint kisbíró szerepel, azonkívül ellátta a Temetkezési Egylet pénztárosi teendőit is.

7. generáció

Mirk József (*1900. 02. 24. Psztiván +1984. 03. 15. Bp.) és
Fischer Katalin (*1903. 11. 08. Psztiván +1986. 01. 11. Psztiván)

a nagyszüleim

Baloldalt:
Nagyszüleim, édesanyám és
öccse kb. 1928-ban

***

Lent:
Nagyszüleim 60 éves házassági
évfordulójukon 1983-ban

8. generáció

Ziegler János (1924. 02. 03. Psztiván + 1993. 11. 23. Pomáz) és
Mirk Róza (*1924. 02. 21. Psztiván + 2018. 06. 16. Psztiván)

a szüleim.

Gondolom, mindenkinél előfordult néhány érdekes eset a kutatásai során. Ez csak néhány kiragadott történet röviden a sok közül. Családfám kutatása során nagyon sokat köszönhetek Keszler Rudolfnak, felbecsülhetetlen értéket adott át nekünk Pilisvörösvár és Pilisszentiván anyakönyvei feldolgozásával. Milbich Franziskával együtt sokat tettek a környék adatainak megismeréséért.

Személy szerint sokat köszönhetek elnökünknek, Pencz Kornélnak és feleségének, Amrein Ilonának is. De meg kell említenem Elisch Erzsi, Kónya Zsuzsi, Peller Gábor kutatótársakat és Marlok Tamást. Végül, de nem utolsósorban a rokonoknak, akik megosztották emlékeiket, ismereteiket velem.

Források:

- anyakönyvek részben helyi másrészt a familysearch.org-ról,
- mikrofilmek a Nemzeti Levéltárból,
- PML, Székesfehérvári Püspöki Levéltár ;
- AKuFF könyvtára ;
- Keszler Rudolf : Pilisszentiván és Pilisvörösvár családkönyvek;
- Franziska Milbich-Münzerm Dr. Pencz Kornél, Pencz-Amrein Ilona, Peller Gábor, Elisch Jánosné, Kónya Zsuzsanna

Elnézést, ha valakit kihagytam volna!

A fordításokat készítették:

***Knollné Bakonyi Andrea, Germán Veronika
Pencz-Amrein Ilona, Pencz Kornél, Kopp Kristóf***

Német nyelvi lektor: Gisela Klocker

Sétáló Ferenc:

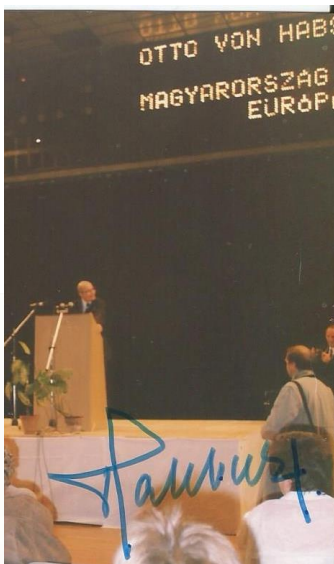
Találkozásom Habsburg Ottóval

Nagyapám, Neidhardt Gusztáv nagy tisztelője volt IV. Károly királynak és fiának Dr. Habsburg Ottónak. Tisztelet miatt maradt meg Ottó ifjú fényképe, amikor a tihanyi apátságban végezte el a magyar gimnáziumot és érettségizett.

Dr. Habsburg Ottó 1989. októberében Pécsen a sportcsarnokban tartott előadást. Én a csarnokban középen, az első széken foglaltam helyet, hogy amikor Ottó bevonul a színpadra, tudjam lefényképezni. Ottó a színpadra vonult és megtartotta az előadást.

Ezek után vettem a bátorságot és írtam egy levelet, amit Brüsszelbe, az EU parlamentbe küldtem. A borítékra csak Ottó nevét írtam és a parlament címét. Kértem őt, hogy dedikálja a mellékelt fényképeket és küldje vissza.

Ottó megkapta a levelem, kérésemre aláírta a fényképeket és egy kedves levélben válaszolt.

HINDENBURGSTRASSE 15
8134 PÖCKING b. STARNBERG
(OBERBAYERN)
TELEFON 0 81 57 70 10
TELEFAX 0 81 57 70 87

1990. október 20-án

Kedves Sétáló Úr!

Hálás köszönettel vettem október 3-án kelt kedves levelét. Örömmel olvastam kedves sorait és nagyon sajnálom, hogy nem sikerült találkozoznunk. Remélem a jövőben lesz rá alkalom.

A három fényképet nagyon szívesen írtam alá.

Önnek minden jót kívánva,

meleg üdvözléssel

HABSBURG OTTO

AZ EGYESÜLET KIADÁSÁBAN MEGJELENT KÖNYVEK:

1. Riszt András: Nagyárpád község családkönyve 1723-1945
2. Ament Andor: E L E K benépesítése a törökvész után (1724-1800)
3. ~~Amrein Ferenc – Amrein Iлона – Auth Szilvia: A Baranya megyei katolikus települések Mecseknádasd és Óbánya családkönyve 1721-2007~~
4. Stefan Rettig - Josef Skribanek † : Vaskút családkönyve 1772 - 1947
5. ~~Maléth István: Gyoma Evangélikus családkönyve 1835-1918~~
6. Rudolf Keszler: Pilisszentiván (St. Iwan bei Ofen) családkönyve

	<u>Áruk tagoknak</u>	<u>egyesületen kívülieknek</u>	<u>külföldre</u>
1.	3.000,- Ft	3.500,- Ft	25 €
2.	1.500,- Ft	2.000,- Ft	10 €
3.		ELFOGYOTT!	
4.	9.900,- Ft	9.900,- Ft	59 €
5.		ELFOGYOTT!	
6.	4.500,- Ft	5.500,- Ft	17 €

+ postaköltség

A könyvek megvételével az AKuFF könyvkiadási tevékenységét támogatja!

Elnökségi tagjaink leszármazottai

SZÍVBŐL GRATULÁLUNK!

Knollné Bakonyi Andrea kincstárnokunk és Knoll József közös gyermeke, KNOLL NICO 2019. november 28-án született Baján.

Ziegler Ágota, egyesületünk titkára dédunokája GAÁL-GERMÁN MELODI 2020. április 20-án, Vácott született.

TÁMOGASSA

SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓJA **1%-**

ÁVAL AZ EGYESÜLETÜNKET!

KÉRJÜK, AZ ALÁBBI ADÓSZÁMOT

TÜNTESSE FEL NYILATKOZATÁN

18360062-1-03

KÜJZÖNSÖK

Alapító tagunk, Müller József Erhard halálára (1943-2020)

Alapító tagunk, Müller József az utóbbi időben a betegsége miatt csak a Bajához közeli találkozóinkon vett részt. Ez nem volt jó jel, hiszen sokáig ő volt az, aki egyetlen AKuFF-rendezvényt sem hagyott ki. Tudtam azt is, hogy a szívét már több mint 20 éve műtötték. Mégis váratlan volt a hír, hogy Jóska meghalt. Álmában érte a halál, megállt a szíve, könnyen távozott az örökkévalóságba. A földi életben viszont nagy űrt hagyott, hiányozni fog, mert a társaság középpontja volt, jókedéjű ember, akinek néhol sikamlós viccein mindenki jót nevetett. De nem csak viccelt, sok at tudott a régi csávolyi németség szokásairól, nyelvjárási kifejezéseiről tudását

szívesen osztotta meg. Csávolyi német gazdálkodó család fiaként született, gyerekkorában nem csak a németségük miatt, hanem a földbirtokaik miatt is sok hátrányt szenvedtek. A kitelepítést úgy úszta meg a család, hogy az apa málenkij roboton volt, az anya a Dunántúlon bújdosott, Jóska addig a nagyanyja nevelte. Az 1956-ban indult, a háború utáni első német nyelvű középfokú oktatási intézmény, a bajai Frankel Leó Német Nyelvű Gimnázium legelső évfolyamában érettségizett. Akkoriban még valóban német anyanyelvű tehetséges fiatalok gyűltek itt össze, akik a szülőfalujuk német nyelvárása után itt tanulták meg a német irodalmi nyelvet. Jóska a családi tradíciónak megfelelően a nem távolodott el a gazdálkodástól. A Gödöllői Agrártudományi Egyetemen szerzett agrármérnöki diplomát, saját maga is gazdálkodott a családi földeken.

Mezőgazdasági kárbecslőként dolgozott, igazságügyi szakértőként is tevékenykedett.

A német nemzetiségi életbe, ahogy erre alkalom nyílt, bekapcsolódott már az 1980-as években bajai német Lenau klubban, majd az Bácska Német Kulturális Egyesületben alapító tag volt. A lehetőségek szerint minden egyesületi, de más által szervezett német nemzetiségi rendezvényre is elment, így együtt voltunk a hajósiak által a buszeni német őshazába szervezett zarándoklaton, ahol közös ősünk, a bevándorló Anna Maria Hall Dietelhofenben maradt rokonságával is megismerkedtünk, ami egy életre szóló közös élményünk volt

A családfáján már évtizedek óta dolgozott, az AKuFF alapító tagja volt

Felejthetetlen személyiségének emlékét szeretettel őrizzük!

**Anna Maria Hall
három leszármazottja. Ő hozta a
buszeni Szűzanya-
szobrot Hajósra.**

**Dietelhofeni
szülőházában, 2005.
Balról: Müller
József, Haller
asszony, az akkori
tulajdonos és Pencz
Kornél**

Anna Maria Hall (geb. 30. März 1670 in Dietelhofen, a helyi előljáró Matthias Hall és Ursula Katzensteiner lánya)

Fia: Matthias Widmer

Fia: Georg Widmer (sz.: 1726. május 23. Hajós)

Fia: Josef Widmer (sz.: 1755. augusztus 16. Hajós)

Fia: Matthias Widmer (sz. 1792. szeptember 17. Hajós)

Fia: Anton Wittner (!) (sz. 1825. február 7. Csávoly)

Fia: Melchior Wittner (sz. 1854. január 9. Csávoly)

Lánya: Maria Wittner (sz.: 1880. december 5. Csávoly)

Lánya: Eva Frank (sz. 1899. augusztus 8. Csávoly)

Lánya: Osztheimer Mária (sz. 1919. november 2. Csávoly)

Fia: **Müller József Erhard**

Gerhard R. Petersohn (1954-2020)

Az AKdFF és a Westdeutsche Gesellschaft für Familienkunde (WGFF) tagja, 2012. óta az AKuFF tagja, hosszan tartó, súlyos betegség után távozott el. Wartjenstedtben, Alsó-Szászországban született, evangélikus családban. Több mint négy évtizede foglalkozott a genealógiával, a Westerwald több településének családkönyvét elkészítette. A magyarországi németiséghez felesége révén volt köze, anyósa, **Anna**

Romeis szül. **Mager** vokányi származású volt, aki a háború végén került Németországba, Merklingenbe.

Ez a családi kapcsolat vezette arra, hogy az anyakönyvek és egyéb okiratok feldolgozásában szerzett nagy tapasztalatát a baranyai németiség genealógiájának elkészítésében is kamatoztassa. Így született meg a német lakosságú Vokányi családkönyve:

Vokány in der Baranya, Ungarn und seine Bewohner 1745-1945
Verlag: Selbstverlag Petersohn, Lerchenweg 5, 89188 Merklingen/Alb
Druck: epubli ein Service der neopubli GmbH, Berlin
Printed in Germany 05.2017.

Tervezte **Rácpetre** (ma **Újpetre**) családkönyvének elkészítését is, ez a munka azonban félbemaradt, reméljük, lesz folytatója.

Gerhard R. Petersohn saját kiadásban megjelent művei:

- Ortsfamilienbuch der katholischen Pfarrämter Sankt Laurentius, Asbach/Westerwald und Sankt Pantaleon, Buchholz 1652-1900 in 3 Bänden, 2006, Merklingen
- Ortsfamilienbuch des katholischen Pfarramtes St. Bartolomäus Windhagen/Westerwald - 1680-1900, 2000, Merklingen
- Familienbuch Oberlahr des katholischen Pfarramtes St. Antonius Oberlahr 1657-1900, 2004, Merklingen
- Ortsfamilienbuch des katholischen Pfarramtes St. Margaretha, Neustadt (Wied) 1661-1820 in 2 Bänden, 2005, Merklingen
- Gesangverein Liederkranz 1851 Merklingen/Alb e. V., 1995, Merklingen

Kérjük kedves kutatótársainkat, illetve mindazokat, akik lapunkat olvassák, küldjék el szakmai cikkeiket a Szerkesztőségbe, hogy mindig legyen anyagunk! Csak elektronikus formában (doc, docx) megküldött cikkeket tudunk megjelentetni, kapacitáshiány miatt nem áll módunkban kézzel vagy írógéppel megírt cikkeket feldolgozni. Munkánkat megkönnyítik, ha írásaikat németül és magyarul is eljuttatják:

kornelpencz@gmx.net

Nagy segítség, ha az írás már be van formázva az alábbiak szerint:

Lapméret: A5 (14,8 cm x 21 cm); behúzás, térköz: 0

Tükrözött margók:

felső: 1,5 cm, alsó: 2 cm, belső 2 cm, külső 1 cm

Betű: Times New Roman 11-es méret, a cím 14-es

Fényképeket, ábrákat külön fájlban, a tartalom megjelölésével küldjék.

Köszönjük!

Ritka genealógiai esemény!

Kedves tagunk, Tófalusi Mihály Balázsné Ádám Erzsébet 2020. május 3. napján fiatal dédnagymama lett. Az esemény genealógiai érdekessége, hogy még él édesanyja is, aki ezáltal üknagymama let, így öt generáció él egyszerre.

Ulrich Mária (1934) oo Ádám Antal

Ádám Erzsébet (1951) oo Tófalusi Mihály Balázs

Tófalusi Adrien (1973) oo Folk Tamás

Folk Zsófia (1999) oo Kókai Adrián

Kókai Szófia 2020. május 3.

Szívből gratulálunk az egész nagy családnak, a kis Szófiának hosszú boldog életet kívánunk!

Tagsági hírek / Mitgliedschaftsnachrichten

Kilépett vagy elhunyt tagjaink / Ausgetretene oder verstorbene Mitglieder:

Müller József Erhard – 2020. március – meghalt/verstorben

Gerhard R. Petersohn – 2020. március – meghalt/verstorben

Új tagjaink/ Neue Mitglieder:

213	Kristóf Zoltán	8000 Székesfehérvár, Kinizsi u. 16.	kristof.a.zoltan@gmail.com
214	Dr. Lamper László István	6721 Szeged, Tisza Lajos körút 29.	l.lamper955@gmail.com
215	Heidt György	1213 Budapest, Páfrányos u. 42.	heidtgyorgy@citromail.hu

Seit 10 Jahren Mitglied / 10 éve tagunk

150 Tóth Zoltán

Képek a budakalászi egyesületi találkozóról 2019. október 26.

**Oben: Die Teilnehmer
Stadtbesichtigung in
Kalasch: Kirche und
Heimatmuseum**

